

T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

DIŞA AÇIKLIK İLE KAMU BÜYÜKLÜĞÜ İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

TÜLİN AKÇAY

Tez Danışmanı

PROF. DR. SERVET CEYLAN

GİRESUN 2019

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 11.06.2019 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Tülin AKÇAY'ın 'DIŞA AÇIKLIK İLE KAMU BÜYÜKLÜĞÜ İLİŞKİSİ' başlıklı tezini incelemiş olup aday 25.06.2019 tarihinde, saat 13.00'te jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Ünvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Prof. Dr. Servet CEYLAN(Danışman)	
Üye	Prof. Dr. Seyfettin ARTAN	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Burcu YILMAZ ŞAHİN	
Üye		

ONAY

...../...../201..

Prof. Dr. Güven ÖZDEM
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “DIŞA AÇIKLIK İLE KAMU BÜYÜKLÜĞÜ İLİŞKİSİ” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../...

(Yazar adı ve imza)

Tülin AKÇAY

ÖN SÖZ

İktisat literatüründe önemli bir yere sahip olan dış ticaret, sanayileşmenin artması ve ülkelerin küreselleşme ile birlikte entegre olmasıyla artış göstermiştir. Ülkeler yeni pazar arayışı, ham madde yetersizliği ve üretim düzeyinin yeterli olmaması gibi nedenler dolayısıyla dış ticareti teşvik etmektedir. Ancak dışa açılmanın avantajları yanında, refah kayıpları, ülke içi üretimi koruyamama gibi dezavantajları da bulunmaktadır.

Liberal politikalar dışa açılmayı teşvik etmekle beraber, kamunun ekonomideki yerinin azaltılması yönünde politikalar uygulanmasını önermektedir. Fakat dış açıklığın riskleri telafi etmek için kamu harcamalarının artış gösterdiği görülmüştür. Dış ticaretin artış göstermesi ile birlikte kamu harcamalarının da artması iki değişken arasında ilişki olup olmadığının araştırılmasına neden olmuştur.

Yaşamım boyunca olduğu gibi tez yazım sürecinde de yanımda olan, maddi – manevi desteklerini esirgemeyen sevgili annem Miyese AKÇAY'a ve sevgili babam Olcay AKÇAY'a teşekkürlerimi sunarım. Bu konuyu seçmemde etkisi büyük olan, tez yazım sürecinde yönlendiren, ekonometrik analizin yapılmasında katkıda bulunan, yapıcı eleştirileri ve katkıları için değerli hocam Prof. Dr. Servet CEYLAN'a teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Günümüzde dış ticaretteki hızlı gelişme ülkelerin dış şoklarla daha fazla karşı karşıya gelmesine neden olmaktadır. Bu durumdaki ülkeler dış şokların etkisinden korunmak amacıyla kamu harcamalarını kullanabilmektedir. Literatürde Telafi Hipotezi olarak ifade edilen yaklaşımın yanında alternatiflerde mevcuttur. Bu alternatiflerden biri dış ticaretin özel sektörü güçlendirdiği yaklaşımını içermekte, bir diğeri ise dış ticaretin sanayisizleşmeye neden olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye ekonomisi 1980'li yıllardan sonra dış ticarete hızlı bir gelişim göstermiştir. Dolayısıyla Türkiye ekonomisi dış ticaretten kaynaklı dış şoklardan daha fazla etkilenir bir yapıya dönüşmüştür.

Çalışmada Türkiye ekonomisi için dışa açıklık ile kamu büyüklüğü ilişkisinin varlığı incelenmiştir. 1983-2017 dönemi yıllık zaman serileri vasıtasıyla yapılan analizde uzun dönemli ilişkiyi açıklamak için ARDL Sınır Testi kullanılmıştır. Kısa dönemli ilişkiyi açıklamak için Toda -Yamamoto Nedensellik Testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular iki değişken arasında uzun dönemli ilişkinin varlığını, nedensellik testleri sonuçları ise kamu büyüklüğünden dış açıklığa doğru tek yönlü ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla çalışmada Telafi Hipotezi, Etkinlik Hipotezi ve Sanayisizleşme Hipotezi lehine bir bulgu elde edilememiştir.

Anahtar Kelimeler: Dışa Açıklık, Kamu Büyüklüğü, Telafi Hipotezi

ABSTRACT

Nowadays, the rapid growth of foreign trade causes countries to face more external shocks. The countries in this situation can use public expenditures to protect them from the effects of external shocks. In the literature there are alternatives to the approach described as the Compensation Hypothesis. One of these alternatives includes the approach that foreign trade has strengthened the private sector, while the other one suggests that foreign trade leads to de-industrialization. Turkey's economy has shown a rapid growth in foreign trade after the 1980s. Therefore, more affected by external shocks originating from the foreign trade of Turkey's economy has been transformed into a structure.

Working in the presence of the public regarding size and openness for Turkey's economy was examined. The ARDL Bound Test was used to explain the long-term relationship between the years 1983-2017 and the time series analysis. Toda-Yamamoto Causality Test was used to explain the short term relationship. Findings revealed the existence of long-term relationship between two variables, and the results of causality tests revealed the existence of a one-way relationship from public size to external openness. Therefore, there was no finding in favor of Compensation Hypothesis, Efficiency Hypothesis and Deindustrialization Hypothesis.

Keywords: Government Size, Trade Openness, Compensation Hypothesis

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
KISALTMALAR DİZİNİ.....	VII
TABLOLAR DİZİNİ.....	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.DIŞA AÇIKLIK ve KAMU BÜYÜKLÜĞÜ.....	3
1.1. DIŞA AÇIKLIK KAVRAMI VE ÖLÇÜMÜ.....	3
1.1.1. Dış Ticaret Kavramı.....	3
1.1.2. Dışa Açıklık ve Ölçüm Yöntemleri.....	4
1.1.3.Dış Ticaret ve Serbestleşme.....	7
1.2.KAMU BÜYÜKLÜĞÜ ve ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ.....	11
1.2.1. Kamu Büyüklüğünün Artış Nedenleri.....	11
1.2.2. Kamu Büyüklüğü ve Ana İktisadi Akımlara Göre Değişimi.....	13
1.2.3. Kamu Harcamalarının Artış Nedenlerini Açıklayan Teoriler.....	15
1.2.3.1. Wagner Kanunu.....	15

1.2.3.2. Sıçrama Hipotezi.....	16
1.2.3.3. Kamu Tercih Teorisi.....	17
1.2.3.4. Diğer Teorik Yaklaşımlar.....	18
1.2.3.5. Cameron'a Göre Kamu Ekonomisinin Genişlemesinin Nedenleri.....	18
1.2.3.6. Kamu Harcamalarının Gerçekte ve Görünüşte Artış Nedenleri.....	20
1.2.4.Kamu Büyüklüğünün OECD Ülkelerindeki Dağılımı(1995-2015).....	20
1.3. DIŞA AÇIKLIK ile KAMU BÜYÜKLÜĞÜNE YÖNELİK TEORİK YAKLAŞIMLAR.....	22
1.3.1.Telafi Hipotezi.....	22
1.3.2. Etkinlik Hipotezi.....	26
1.3.3. Sanayisizleşme Hipotezi.....	27

İKİNCİ BÖLÜM

2. DIŞA AÇIKLIK ile KAMU BÜYÜKLÜĞÜ ÜZERİNE YAPILAN AMPİRİK ÇALIŞMALAR.....	29
2.1.TELAFİ HİPOTEZİNİ DESTEKLEYEN ÇALIŞMALAR.....	29
2.2.ETKİNLİK HİPOTEZİNİ DESTEKLEYEN ÇALIŞMALAR	36
2.3.SANAYİSİZLEŞME HİPOTEZİNİ DESTEKLEYEN ÇALIŞMALAR	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.DIŞA AÇIKLIK ile KAMU BÜYÜKLÜĞÜ İLİŞKİSİNE YÖNELİK UYGULAMA: TÜRKİYE ÖRNEĞİ.....	41
3.1.EKONOMETRİK YÖNTEM ve VERİ SETİ.....	41
3.1.1.Verİ Seti.....	41
3.1.2.Yöntem.....	41
3.1.2.1. Genişletilmiş Dickey Fuller Testi.....	41
3.1.2.2. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi.....	42
3.1.2.3. Gecikmesi Dağıtılmış Oto Regresif Modele Dayalı(ARDL) Sınır Testi.....	44
3.2.BULGULAR.....	45
3.2.1. BİRİM KÖK TESTİ SONUÇLARI.....	44
3.2.2.TODA-YAMAMATO NEDENSELLİK ANALİZİ SONUÇLARI.....	46
3.2.3. GECİKMESİ DAĞITILMIŞ OTOREGRESİF(ARDL) MODELE DAYALI SINIR TESTİ SONUÇLARI.....	48
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	52
KAYNAKÇA.....	54
EKLER.....	67
ÖZGEÇMİŞ.....	69

KISALTMALAR DİZİNİ

2SLS	:	İki Aşamalı En Küçük Kareler
ADF	:	Genişletilmiş Dickey-Fuller Testi
ARDL	:	Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif Test
ASEAN	:	Güneydoğu Asya Ülkeleri
ECO	:	Ekonomik İşbirliği Örgütü
EKK	:	En Küçük Kareler Yöntemi
FM-OLS	:	Tam Değiştirilmiş En Küçük Kareler
GATT	:	Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması
GSMH	:	Gayrisafi Milli Hâsıla
GSYİH	:	Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla
KKB	:	Kamu Kesimi Büyüklüğü
OECD	:	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OP	:	Dışa Açıklık
VAR	:	Vector Auto Regressive
WTO	:	Dünya Ticaret Örgütü

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: OECD Ülkelerine Yönelik Kamu Harcamaları

Tablo 2: OECD Ülkelerinin 1970-2017 Yılları Dışa Açıklık Rakamları

Tablo 3: Literatür Özeti

Tablo 4: Genişletilmiş Dickey-Fuller Testi Sonuçları

Tablo 5: En Uygun Gecikme Uzunluğunun Tespiti

Tablo 6: Toda- Yamamoto Nedensellik Testi

Tablo 7: Sınır Testi Sonuçları

Tablo 8: ARDL (2,1 - Kısıtlı Sabitli) Modele Ait Hata Düzeltme Modeli ve Uzun Dönem Denklemi

Tablo 9: ARDL(2,1) Normallik ve Ardışık Bağlantı Testi

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Cameron'a Göre Dış Açıklık ile Kamu Büyüklüğü Arasındaki İlişki

Şekil 2: Cusum Testi

Şekil 3: Cusum Square Testi

GİRİŞ

Liberal politikaların dışa açılmayı teşvik etmesi, ülkeleri dışa açılmanın meydana getirdiği sorunlardan korunmak için korumacı politikalara yönlendirebilmektedir. Ülkeler dışa açılmanın meydana getirdiği sorunlardan korunmak için ülke içi üretim sektörünü ve işgücünü korumaya yönelik politikalar uygulamaktadır. Gelişmiş ülkeler kendilerine yeni pazar arayışı içinde iken, gelişmekte olan ülkeler ise ham madde yetersizliği, yeterli üretimin gerçekleştirilememesi ve tüketici tercihleri gibi nedenlerle dışa açılmaktadır. Ancak dışa açılmayı hükümet teşvik etse de refah kayıplarının oluşması ve ekonomik faaliyetlerin riskleri gibi sorunları bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile liberal politikalar ile kamunun ekonomideki yeri azaltılmaya çalışılsa da kamu harcamaları artış göstermeye devam etmiştir.

1980 sonrası Liberal politikalar önem kazanmasına rağmen kamu harcamalarının dünya genelinde azalmaması, hatta artması iki değişken arasındaki ilişkiyi ön plana çıkarmaktadır. Buna paralel olarak son dönemlerde dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların arttığı görülmektedir. Çalışmanın amacı Türkiye ekonomisi için, 1983-2017 yılları zaman serileri alınarak dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Dışa açıklık ile kamu büyüklüğüne yönelik Telafi Hipotezi, Etkinlik Hipotezi ve Sanayisizleşme Hipotezi olmak üzere üç teorik yaklaşım bulunmaktadır. Telafi Hipotezine göre dışa açılma ile beraber ülke içi refah kayıplarının oluşmasına neden olmakta, oluşan refah kayıpları ise kamu tarafından telafi edilmektedir. Bu hipoteze göre dışa açıklık arttıkça kamu büyüklüğü artmaktadır. Dışa açılma ile özel sektörün daha etkin olduğu, kamunun ekonomideki yerinin azaldığını ifade eden Etkinlik Hipotezine göre iki değişken arasında ters yönlü bir ilişki mevcutken, Sanayisizleşme Hipotezi iki değişken arasında bir ilişkinin olmadığını iddia etmektedir.

Çalışma üç bölümden oluşmadır. Türkiye ekonomisi için dış açıklık ile kamu büyüklüğü arasındaki ilişki 1983-2017 verileri vasıtasıyla incelenmiştir.

Birinci bölümde dış ticaret kavramına ve dış açıklığa yönelik kavramsal açıklama yapılmaktadır. Dışa açıklığın ölçüm yöntemleri Rose (2002)'un yedi kategoriye ayırdığı ticaret payları, düzeltilmiş ticaret akımları, tarifeler, tarife dışı engeller, nitel ölçütler, bileşik endeksler, fiyata dayan ölçütler çerçevesinde incelenmiştir. Dış ticaret ve serbestleşmenin gelişimi OECD ülkelerine yönelik 1970-2017 yılları arası dış ticaret verileri vasıtasıyla incelenmiştir.

Kamu büyüklüğünün artış nedenleri Klasik, Keynesyen, ve Neoliberal görüş çerçevesinde ele alınmış ve kamu büyüklüğünün artışına yönelik önemlilik arz eden Wagner Kanunu, Sıçrama Tezi, Kamu Tercihi Teorisine yer verilmiştir. Ayrıca kamu büyüklüğünün artışını açıklayan alternatif görüşlerle beraber kamu büyüklüğünün gerçekte ve görünüşte artış nedenlerine de yer verilmiştir. Dışa açıklık ile kamu büyüklüğüne yönelik ilk çalışma olan Cameron (1978)'un kamu büyüklüğünün artmasına yönelik görüşlerine yer verilmiş ve OECD ülkelerinin 1995-2015 yılları arasındaki kamu büyüklüğündeki değişimi tablo halinde gösterilmiştir. Dışa açıklık ve kamu büyüklüğüne yönelik teorik yaklaşımlar; Telafi Hipotezi, Etkinlik Hipotezi ve Sanayisizleşme Hipotezi çerçevesinde incelenmiştir.

İkinci bölümde literatürde yer alan dışa açıklık ile kamu büyüklüğüne yönelik ampirik çalışmalar Telafi Hipotezi, Etkinlik Hipotezi ve Sanayisizleşme Hipotezi olarak sınıflandırılmış ve tablo halinde sunulmuştur.

Üçüncü bölümde kullanılan veri seti ve yöntem (birim kök testi, Toda-Yamamoto nedensellik testi ve gecikmesi dağıtılmış otoregresif (ARDL) testleri hakkında bilgiler sunulmuştur. Ekonometrik analiz yapılarak elde edilen birim kök, nedensellik ve ko-entegrasyon testleri sonuçları tablolaştırılarak sunulmuş ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Son bölüm olan sonuç bölümünde ise elde edilen bulgular yorumlanarak, öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

DIŞA AÇIKLIK ve KAMU BÜYÜKLÜĞÜ

1.1.DIŞA AÇIKLIK KAVRAMI ve ÖLÇÜMÜ

1.1.1.Dış Ticaret Kavramı

İlkel toplumdan tarım toplumuna geçiş ile birlikte trampa ekonomisinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş ile birlikte iş bölümü ve uzmanlaşma kavramları önem kazanmaktadır. Sanayinin gelişmesi ve bununla beraber kapitalizmin ortaya çıkması ise dış ticaretin gelişmesinde, akabinde ülkeler arası anlaşmalar yapılmasını ve birlikler kurulmasına neden olmaktadır (Atik ve Türker; 2011, s.1-2).

Dış ticaret kavramı dar anlamda; ülkeler arasındaki mal ithalatını ve ihracatını kapsamaktadır. Geniş anlamda ise; hizmet ve yatırım ticaretini de içermektedir. Dış ticaret ile birlikte; küresel piyasaların avantajlarından yararlanma fırsatı elde edilmektedir. Ülke içinde üretimin yetersiz olması ya da pahalı olması durumunda ülkeler iç taleplerini dış ülkelere yararlanarak elde etmektedir. Ayrıca dış ticaret geliştirmekte olan ülkeler için sahip olmadıkları ara mallarını ithal ederek gelişmelerine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte dış ticaret arz fazlası olan ülkelere yeni pazarlar bulma imkanı sunmaktadır (Utkulu; 2008, s.2-3).

Dış ticaretin oluşmasına etki eden birçok neden sıralanabilir. Bunlar arasında;

-Yeterli doğal kaynağa sahip olmayan ülkeler dış ülkelere kaynak elde edebilmesi

-Ülkeler bazı malların üretiminde uzmanlaştıklarında daha ucuz fiyattan satabilmesi,

-Ülke içinde yeterli üretimin yapılamaması,

-Kalifiyeli iş gücünün olmaması,

-Ülkelerin arz fazlası ürünü başka ülkelere satma imkânı elde etmesi,

-Farklı mallara olan talep ve tüketici tercihleridir.

Ülkeler ihtiyacı olan her malın üretiminde yeterli düzeye sahip olmamaktadır. Bu nedenle ülkeler bazı malların üretiminde uzmanlaşmakta ve bazı malları da ihraç etmektedir. Üretim ölçeği imkânına sahip olan ülke maliyetlerin düşmesi sonucu malın üretiminde avantaj elde etmektedir. Malın üretiminde uzmanlaşma ve düşük maliyet ile üretilmesi sonucu diğer ülkeler üretemedikleri ya da maliyeti fazla olan malı daha düşük maliyetli ülkeden ithal etmektedir (Yılmaz ve Özkan; 2013, s.40-44).

Ülkelerin teknolojik açıdan gelişme düzeyleri farklılık göstermektedir. Teknolojik açıdan ilerleyen ve yeni mal üreten ülkeler diğer ülkelere göre üstünlük göstermekte ve tekel konumunda yer almaktadır. Yeterli düzeyde gelişme sağlayamamış ülkeler, teknolojik açıdan ilerlemiş ülkelere ihtiyaçları doğrultusunda mal ve hizmet talep etmektedir (Arıç; 2013, s.86-88).

1.1.2. Dışa Açıklık ve Ölçüm Yöntemleri

Dışa açıklık, en uygun kullanım şekline göre ihracat ve ithalat toplamının gayrisafi milli hâsıla(GSMH)'ya oranı olarak tanımlanabilir. Bu oran aynı zamanda dış ticarete olan bağımlılığı da ifade etmektedir. Dış ticaret hacminin(ithalat + ihracat) yüksek olması, GSMH içindeki payının artması anlamına gelmektedir. Bu oran arttıkça, ülke ekonomisinin dışa açıklık oranı da artmaktadır. Dış ticaret üzerindeki tarifeler, gümrük vergisi ve kotaların kaldırılması dış açıklığın artmasına katkı sağlamaktadır. Böylece hem iç hem de dış pazar genişleme olanakları elde etmektedir.

Dışa açılmanın bir takım avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Dışa açılma ile birlikte uluslararası rekabet ile birlikte daha ucuz daha kaliteli ürün piyasaya sürmek için bir takım araştırma geliştirme faaliyetleri ve teknolojik yeniliklerin ortaya çıkması teşvik edilecektir. Ancak ülke içindeki endüstriler yeterince gelişemediğinde dışa açılma ile beraber, bu endüstriler uluslararası rekabet şartlarına dayanamayarak yok olabilmektedir. Yine ithalatın ihracatı aşması durumunda ödemeler bilançosu açıklar ortaya çıkmaktadır (Kurt ve Berber; 2008, s. 58-59).

Dışa açıklığın ölçüm yöntemleri konusunda ortak bir görüş olmamakla birlikte birçok alternatif ölçüm yöntemi bulunmaktadır. Birçok ülke karşılaştırmasında, dış sektörlerdeki ticaret bağımlılık oranları ve ihracatın büyüme oranı açıklık ölçütü olarak kullanılmaktadır.

Dışa açıklığın farklı ölçüm yöntemleri olması, Kore'nin 1963-73 ve 1973-85 dönemlerinde Türkiye'den daha kısıtlı dış ticaret politikası uygulaması ancak dışa doğru güçlü yönelimli ülke olarak sınıflandırılması tartışmalara neden olmaktadır (Edwards; 1993, s.1358-1359).

Wacziarg (2001), dış açıklığın ölçütlerini çıktı ölçütleri, politika göstergeleri ve sapma ölçütleri olmak üzere üç kategoriye ayırmaktadır. Çıktı ölçütleri, ticaret hacmini ve bileşenlerini açıklamaktadır. Politika göstergeleri, tarife oranları, tarife dışı engeller, tarife gelirleri ve bunlarla ilgili konular, bir ülkenin dünyanın geri kalanına yönelik tutumunun kurumsal özelliklerini tanımlamaktadır. Sapma ölçütleri ise, ticaret hacminin öngörülen ticaret hacminden sapması oranını ve ticaret hacminin ne kadar kısıtlayıcı olduğunu gösteren ölçütlerdir (Wacziarg; 2001, s.401-403).

Sachs ve Warner (1995) yılında yaptıkları çalışmalarında ülkelerin dışa açıklığını belirlemek için aşağıda belirtilen 5 ölçütü dikkate almışlardır. Bir ülke bu özelliklerden en az birine sahip ise söz konusu ülke için kapalı bir ticaret politikasına sahip olduğu söylenmektedir.

- Ticaretin %40'ını veya daha fazlasını kapsayan tarife dışı engeller
- Ortalama %40 veya daha fazla tarife oranları
- 1970'lerde veya 1980'lerde ortalama olarak resmi döviz kuruna göre %20 veya daha fazla değer kaybettiği bir karaborsa döviz kuru
- Sosyalist bir ekonomik sistem

-Büyük ihracatlardaki devlet tekeli

Dış açıklığın ölçülmesinde kullanılan birçok ölçüt bulunmakla beraber, Rose(2002)'un sınıflandırmasını baz alınarak incelenmektedir. Rose dışa açıklığın hesaplanmasında kullanılan ölçütleri 7 kategoriye ayırmaktadır.

- Ticaret Payları
- Düzeltilmiş Ticaret Akımları
- Tarifeler
- Tarife Dışı Engeller
- Nitel Ölçütler
- Bileşik Endeksler
- Fiyata Dayanan Ölçütler

Ticaret Payları; ticaret yoğunluk oranı olarak da adlandırılan bu ölçüt, verilere kolay ulaşılabilmesi sebebiyle ticari açıklık hesaplamalarında çok sık kullanılmaktadır. Ticaret payları, ithalat ve ihracat toplamının GSYİH'ya oranlaması ile elde edilmektedir (Yılmaz Şahin; 2015, s.457-485).

Düzeltilmiş ticaret akımları; Hecksher-Ohlin teoremi olan faktör donatım teorisine dayanmaktadır. Bu ölçütü Learner 1982 yılında yaptığı çalışmalarında düzeltilmiş ticaret akımını dışa açıklık ölçütü olarak kullanmaktadır. Bu ölçüt gerçekleşen ticari akım ile tahmin edilen ticari akım arasındaki farkın GSMH'ya oranlanması ile bulunmaktadır. Aradaki farkın yüksek olması ülkenin dışa açıklığının o kadar artmaktadır (Learner; 1987, s.145-167).

Ticaret akımlarına odaklanan faktör donatım teorisine ek olarak, ikili ticaret akımlarına odaklanan 'Gravite modeli' de bu kategoride kullanılmaktadır. Buna göre milli gelir ile ölçülen iki ülke arasındaki ticaret akımları büyüklüğüne göre pozitif, nakliye maliyeti esas alınarak ölçülen iki ülke arasındaki uzaklığa göre negatif ilişkili olduğu varsayılmaktadır (Yılmaz Şahin; 2015, s.459).

Tarifeler; ticaret kısıtlamalarının temelini oluşturan tarifeler, verilere ulaşılması zor olması nedeniyle çok fazla tercih edilmemektedir. Tarife oranları, tarife geliri/ toplam ithalat, tarife geliri/toplam ticarete oranı gibi çeşitli ölçüm yöntemleri bulunmaktadır (Saçık; 2008, s.538).

Tarife dışı engeller; uluslararası piyasalarda mal ve hizmet ticaretinin serbest ticaret koşullarında gerçekleşmesini engelleyen her türlü politika ve araçlara

denilmektedir. Ülkeler ithalatı doğrudan kısıtlamak yerine kotalar, ithalat yasakları, ambargo gibi çeşitli tarife dışı ölçütler ile ithalatı engellemektedir (Alagöz & Ceylan, 2015, s. 60).

Tarife dışı engeller sadece ithalatı etkilemek amacıyla değil sağlık, milli çıkarların korunması, milli güvenlik gibi nedenler ile de uygulanmaktadır (Gökmen, 2013, s. 17-22). Yeterli ve şeffaf verileri ulaşılmakta zorluk yaşanması nedeniyle çok fazla tercih edilmemektedir.

Nitel Ölçütler; sosyalist ekonomik sistemin bulunması, ihracatta kamu tekelinin varlığı gibi sadece kukla değişken olarak modele eklenebilen fakat sayısal olarak kullanılmayan ölçütlere nitel ölçütler denilmektedir (Sachs ve Warner; 1995, s.21).

Bileşik Endeksler; Sachs ve Warner'in ülkeleri açık yada kapalı olarak kriterler koyup ayırması gibi, bileşik endeksler uluslararası ticaretin, ülkelerin ekonomik ve yapısal özelliklerinin değerlendirilmesi ile elde edilen ölçütler bileşik ölçütlerdir (Berg ve Krueger, 2003, s.7-12).

Fiyata dayanan ölçütler; karaborsa döviz primi, uluslararası fiyat hareketi ve fiyat bozulma endeksi sebebi sonucu oluşan fiyat çarpıklıklarını belirlemeye çalışmaktadır (Rodriquez ve Rodrik, 1999, s. 5-20).

1.1.3.Dış Ticaret ve Serbetleşme

Dış ticaretin gelişmesinin başlangıcı 15.yy'da ortaya atılan Merkantilist düşünceye dayanmaktadır. Merkantilist görüşe göre zenginliğin kaynağı altın ve gümüştür. Eğer bir ülke altın ve gümüş kaynaklarına sahip değil ise zenginliğin kaynağı dış ticarettten geçmektedir.

Merkantilistlere göre dünya zenginliğinin sabit olduğunu kabul etmektedir. Dolayısıyla bir ülkenin zenginleşmesi, ancak diğer bir ülkenin fakirleşmesi pahasına söz konusu olmaktadır. İhracatın ithalattan fazla olması gerektiğini savunurlar. Ülkeden kıymetli maden çıkışına neden olduğu için ithalata karşı çıkan görüş sanayi devrimi ile ortaya çıkan serbest ticaret ihtiyacını karşılayamaz hale geldiğinden geçerliliğini kaybetmiştir (Bilgili; 2012, s.21).

Dış ticaretin her ülkenin faydasına olduğu tezi dolayısıyla dış ticaretin serbestliğini savunan Klasik iktisat kurucusu Adam Smith ‘Mutlak Üstünlükler Teorisi’ni’ ileri sürmüştür. Bu teoriye göre ülkeler daha düşük maliyetle ürettikleri malların üretiminde uzmanlaşmalı ve bunları ihraç ederek maliyeti yüksek malları üretmeyip dışarıdan ithal etmelidir (Levent ve Azgıt; 2015, s.357). Ancak bu teori bir ülkenin iki malı da daha ucuza ürettiğinde dış ticaretin nasıl gerçekleşeceğini açıklayamamaktadır.

Mutlak Üstünlükler Teorisi’nin eksikliklerine David Ricardo ‘Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi’ ile açıklama getirmiştir. Bu teoriye göre bir ülke her iki malda da mutlak üstün olsa da, karşılaştırmalı olarak en fazla üstün olduğu malın üretiminde uzmanlaşmalıdır. Karşılaştırmalı olarak daha az üstün olduğu malı ithal etmelidir. Üretimini daha düşük maliyet ile gerçekleştirdiği malda uzmanlaşmaya gitmelidir.

Karşılaştırmalı üstünlükler teorisi, uluslararası emek verimliliğinde farklılık doğuran etkenler üzerinde durmayan ve ülkeler arasında yurt-içi fiyat farklılığının nedenlerini 1930’lu yıllarda açıklayamamaktadır (Bayraktutan; 2003, s.176-181). Bu iki eksiklik Heckscher ve Ohlin’in tarafından ayrı ayrı ele alınmıştır. Bir ülkenin bir malın üretiminde üstünlüğe sahip olması faktör donanımına bağlıdır. Ülkeler faktör donanımına sahip olduğu malı daha ucuza üretmektedir ve malın üretiminde uzmanlaşmaya gitmelidir. Heckscher-Ohlin Teorisi daha çok emek zengini ülkeler ile sermaye zengini ülkeler arasındaki ticareti açıklamaktadır (Yüksel ve Sarıdaoğan; 2011, s.199-202).

Heckscher-Ohlin Teorisi aynı şartlarda yer alan ülkeler arasında dış ticaretin olabileceği görüşünü açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bu durumda ölçek ekonomilerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Genişleyen piyasada etkin olan firmalar daha fazla ölçek ekonomisinden yararlanmaktadır ve küresel piyasa rekabeti artırmakta, bu da fiyatların düşmesine neden olmaktadır. Böylece firma sayısı azalmakta, üretim, ortalama birim maliyet ve fiyat düşmektedir. Ölçek ekonomilerinin firma sayısının başlangıçtakine oranla azalmasına ve kalan firmaların karının artmasına neden olmaktadır (Bayraktutan; 2003, s.182-183).

Teorik yaklaşımların yanında küresel ölçekli dış ticareti geliştirme çabaları İkinci Dünya Savaşı sonrası döneme dayanır. Bu dönemdeki ilk gelişme dünya

ticaretinin serbestleşmesi ve gelişmesi için Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması(GATT) ve uluslararası ekonomik birlikler olmaktadır. GATT 2. Dünya Savaşından sonra 1948’de 24 ülkenin katılımı ile dünya ticaretini serbestleştirmek ve ülkelerin refahını artırmak amacı ile imzalanmıştır. 1 Ocak 1995’de GATT yasal dayanağı geliştirilerek yerini 149 üyesi bulunan Dünya Ticaret Örgütü(WTO)’ne bırakmıştır. Küreselleşme ile birlikte dış ticaretin gelişmesi ve serbestleşmesi için ülkeler arasında ekonomik birleşmeler oluşmuştur ve ekonomik birleşmelerin en başarılı olanı Avrupa Birliği’dir. (Levent ve Azgıt; 2015, s.201-207).

Küreselleşme sürecinin en büyük etkisi dış ticaret üzerinde gerçekleşmektedir. Küreselleşme neticesinde dünya ekonomisinde meydana gelen değişimler ülkeleri dışa açık politikalar izlemeye yönlendirmiştir. Dışa açıklığın ölçüm yöntemi olarak, ekonomik küreselleşmenin göstergesi olan ithalat ve ihracatın GSYH’ye oranı kabul edilmektedir. Aşağıdaki Tablo 2’de 27 OECD ülkesinin 1970-2017 yıllarına ait dünya toplam ithalat-ihracat paylarının GSYİH oranı, diğer bir ifade ile dışa açıklık oranı gösterilmektedir.

Tablo 2: OECD Ülkelerinin 1970-2017 Yılları Dışa Açıklık Rakamları

Ülkeler	1970	1980	1990	2000	2010	2017
Avustralya	25.8	31.6	32.1	44.3	41.9	43.2
Avusturya	54.7	66.7	71.3	85.3	98.9	104.3
Belçika	86.9	102.2	120.4	141	151	136.4
Kanada	41.2	53.2	49.8	82.8	59.9	64.1
Danimarka	57	65.4	67.2	82.9	97	101.9
Hindistan	8.1	16.8	15.6	27.1	49.6	41
Finlandiya	49.3	62.9	45.7	75.9	76	76.7
Fransa	31.3	434	42.6	55.7	54.7	62.9
Almanya	31.7	41.9	45.9	61.3	79.2	86.5
Yunanistan	23	44.5	40	58.3	52.8	67
Meksika	26.6	24.9	34	52.4	60.7	77.6
İzlanda	88.1	70.8	65.9	71.3	94	88.1
İrlanda	74.2	102.1	104.8	175	189.4	208.5

İsrail	61.4	84.4	64.3	71.2	67.8	56.8
İtalya	30.1	43	52.9	50.4	52.2	59.4
Yeni Zelanda	47.2	58.9	53.5	68.4	58.2	53.4
Kore	32.5	65.5	51.2	67.9	95.6	80.8
Güney Afrika	45.8	60.8	41.5	51.3	55.9	58.2
Lüksemburg	156.6	168.5	182.8	271.8	316.1	412.9
Hollanda	86.4	99.8	104.	125.4	131.5	155.2
Norveç	73.4	79.4	72.5	74.6	68.1	69.3
Portekiz	43.2	54.1	64.9	61.6	67.2	93
İspanya	25.7	31.5	35.6	60.2	52.3	65.7
İsveç	44.9	56.8	56.7	82.1	86.7	87.1
İsviçre	84.1	96.4	83.6	98	117.2	118.9
İngiltere	41.8	49.9	47	51.7	58.4	61.8
ABD	10.6	19.2	19.7	24.9	28	27.1

Kaynak: OECD Veri Tabanı

Tablo 2’de yer alan veriler incelendiğinde, OECD ülkelerinde dışa açıklık oranlarının sürekli olarak artış gösterme çabasıdır. 1970 yılında Almanya’da % 31.7 olan dışa açıklık oranı yıllar itibari ile artış göstermekte ve 2017 yılında %86.5 düzeyine ulaşmıştır. İrlanda da 1970 yılında % 74.2 olan dışa açıklık oranı 2017 yılında %208.5’e ulaşmıştır. Lüksemburg’da dışa açıklık oranı başlangıç yılına göre sürekli artış göstermiş ve 2017 yılında % 412.9 seviyesine ulaşmıştır. Avusturya’da ise 2017 yılında başlangıç yılına göre 2 katı artış göstermiştir. Tabloda İsrail hariç dışa açıklıkta başlangıç yılına göre azalma görülen ülke yoktur.

1.2. KAMU BÜYÜKLÜĞÜ ve ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

1.2.1. Kamu Büyüklüğünün Artış Nedenleri

Yetki alanı geniş olan devletin; öngördüğü siyasal, sosyal, ekonomik kararları yerine getiren ve toplumun ihtiyaçlarına yönelik hizmet eden tarafı ‘kamu kesimini’ ifade etmektedir. Kamu kesimi sosyal devlet olmanın gereği hizmetleri toplum yararını gözeterek ücretsiz veya minimum ücret düzeyinde sunmaktadır (Önder; 1993, s.11).

İktisadi faaliyetlerin amacı, insanların ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri temin etmektir. Özel kesim ve serbest piyasa koşullarının insan ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı durumlarda mal ve hizmetler kamu kesimi tarafından üretilmektedir. Özel piyasa kesimi daha çok insanların kişisel ihtiyaçlarına yönelik iken, kamu kesimi ise sosyal ve toplumsal faydaya dayalı mal ve hizmet üretimi gerçekleştirmektedir (Akalın; 1990, s. 7-8). Kamunun elinde bulundurduğu kurum ve kuruluşların bir araya gelmesi, devlet kavramından daha geniş bir kavram olan kamu kesimini ifade etmektedir (Kirmanoğlu; 2013, s.35).

Kamu büyüklüğünün yapısı ülkeden ülkeye değişiklik göstermekler beraber kamu büyüklüğü farklılık arz etmemektedir. Bunun nedeni ise siyasi konjoktür ve iktidarın tercihi gibi sebepler yer almaktadır (Gürsoy; 2016, s.13).

Klasik devlet anlayışı minimal devleti savunmaktadır. Devletin temel işlevleri olan eğitim, sağlık, adalet, güvenlik hizmetleri dışında ekonomiye müdahale etmesi ekonomik dengeyi bozmaktadır. Piyasa aksaklıklarında kamunun ekonomiye müdahale etmemesini para ve maliye politikası ile ekonominin kendiliğinden dengeye geleceğini savunmaktadır. Kamu harcamalarının minimum düzeyde olmasını ve devlet kişilerin yapamayacağı kamu hizmetlerini gerçekleştirmektedir (Multer;1999, s.49-50).

Klasik düşünce de olduğu gibi Liberal devlet anlayışında da kamunun sınırlı müdahalesini öngörmektedir. Piyasa ekonomisinde birey kararları ön planda ve serbest girişimciliği teşvik etmektedir (Tayyar ve Çetin; 2013, s.108-114).

Genellikle kamu büyüklüğünün ekonomi içindeki payını ölçmek için kamu harcamaları/GSYİH oranı kullanılmaktadır.

- Kamu Büyüklüğü= $\frac{Kamu\ Harcaması}{GSYİH}$

Bunun yanında kamu büyüklüğünü ölçmek için kullanılan farklı ölçütlerde bulunmaktadır. Bu ölçütler;

- Faiz dışı kamu harcamaları/ GSYİH
- Vergi geliri/GSYİH (Musgrave; 1983, s.50-58)
- Kamu kesimi yatırımları/ Toplam yatırımlar
- Kamu istihdamı/ Toplam istihdam
- Kamu gelirleri/ GSYİH (Gürsoy;2016, s.14)

Kamu büyüklüğü ölçümünde kullanılan kamu harcaması, devletin çeşitli mal ve hizmetleri sunmak ya da kamu ihtiyaçlarını karşılamak için katlanılan maliyettir. Kamu harcaması dar ve geniş anlamda olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Merkezi yönetim ve yerel yönetimin için yapılan harcamalar dar anlamda kamu harcamasını, buna ek olarak mahalli idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri ve sosyal güvenlik kurumunu, kamuya yararlı dernek ve vakıfları da içine alan harcamalar geniş anlamda kamu harcamasını ifade etmektedir (Aksoy; 1994, s.102-103).

Faiz dışı kamu harcamaları; personel giderleri, Sosyal Güvenlik Kurumu giderleri, mal ve hizmet alım giderleri, cari transferler, sermaye giderleri, sermaye transferleri, borç verme ve yedek ödenekleri kapsamaktadır.

Vergi gelirleri dolaylı ve dolaysız vergi gelirlerinin toplamını içermektedir. Literatürde çok tercih edilen bir ölçüt değildir.

Kamu Kesimi Yatırımları/ Toplam Yatırımlar; Devlet her zaman ekonominin içinde aktif rol almak yerine özel kesime teşvikler verebilmektedir. Devlet politikalarının değişkenlik göstermesi sebebiyle bu ölçüt kamu büyüklüğüne yönelik sağlıklı sonuçlar vermemektedir.

Kamu Gelirleri/GSYİH; kamu gelirleri, devletin ve diğer kamu kuruluşlarının, kamu hizmetlerini karşılamak amacıyla kanuna dayanarak çeşitli

kaynaklardan elde etmektedir. Elde edilen gelir ile devlet, mal ve hizmetleri satın almakta ve böylece kamusal hizmetler gerçekleştirilmektedir. Kamu gelirleri devletin egemenlik gücüne dayanılarak değişik kaynaklardan elde edilmektedir. Kamu geliri çoğunlukla millî gelir üzerinden elde edilirken, elde edilen bu gelirler yine kamusal hizmet amacıyla kamu giderlerine dönüşmektedir (Nadaroğlu; 2000, s.191).

Kamu gelirleri cebri kamu geliri ve cebri olmayan kamu geliri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Yüksel; s.29-31).

Cebri kamu gelirleri; vergi, harç, resim, parafiskal gelir, şerefiye, para ve vergi cezaları, senyoraj geliri, develüasyon geliri, zorunlu borçlar, mali tekellerdir.

Cebri olmayan kamu gelirleri; mülk geliri, özelleştirme, borçlanma, yardım ve bağışlardır.

Kamu İstihdamı/Toplam İstihdam; kamunun ekonomi içindeki payını gösteren bir diğer ölçüt kamu istihdamıdır. Ancak bu ölçüt her zaman doğru sonuçlar vermemektedir. Üretimin önemli bir kısmını özel sektöre bırakan devlet için kamu istihdamı ölçümü yapıldığında, kamunun ekonomi içindeki payı açısından tatmin edici sonuçlar elde edilmemektedir (Savaşan; 2015, s.39-40).

1.2.2. Kamu Büyüklüğü ve Ana İktisadi Akımlara Göre Değişimi

Klasik iktisatçılar, hangi gerekçeyle olursa olsun devletin iktisadi faaliyetlere müdahale etmesine karşı çıkmışlardır. Onlara göre devletin temel fonksiyonları eğitim sağlık, adalet gibi temel hizmetler ile sınırlandırılmalıdır (Çoban; 2008, s.44). Bu minimal devlet anlayışı özel kesim kendi kişisel faydasını ya da karını maksimize etmek için çok ince hesaplar yaparken, kamu kurumlarının aynı güdüyle hareket etmemelerine dayandırılır (Bilgili; 2012, s.69). Dolayısıyla Klasik iktisat döneminde kamu harcamalarının GSYİH içindeki payı oldukça sınırlı kalmıştır. Bu dönem içerisinde, 1.Dünya Savaşı'nda yapılan savaş harcamalarını karşılamak için alınan vergiler nedeniyle kamu büyüklüğü artmış ve savaş sonrası bu durum devam etmiştir.

1929 yılında meydana gelen kriz klasik düşüncenin tartışılmasına neden olmuştur. Çünkü 1929 Krizi ile birlikte üretimde azalma olmuş ve milyonlarca insan

işsiz kalmıştır. Büyük buhran neticesinde ortaya çıkan deflasyon ve işsizlik sorunu klasik iktisat tarafından çözülememiştir (Bilgili;2012,s.109). 1929 Ekonomik Buhran öncesi arz yanlı politikalar hâkim iken, Ekonomik Buhran ile birlikte müdahaleci devleti savunan talep yanlı Keynesyen politikalar geçerlilik kazanmaya başlamıştır. 1929 Ekonomik Buhran kamu harcamaları artışının en önemli faktörlerinden gösterilmektedir (Soubotine ve Sheram, 2000: s.61).

Keynes özel girişim düzenini gerçeğe en yakın sayarken, bir yandan da kamu harcamalarının yükseltilmesi gereğini vurgulamıştır. Bunun beklenir sonucu, devletin özel girişim alanına el atmaksızın, ‘klasik kamu hizmetleri’ sayılan harcamalarını yükseltmesi olmuştur. Böylece kamu harcamalarının GSYİH içindeki payı artma eğilimi göstermiştir (Kazgan; 2012, s.224).

Neoklasik düşünce, piyasanın başarısızlığa uğramaması için devletin ekonomiye müdahalesini öngörmektedir. Ancak bu müdahalenin sınırlı olması gerektiğini savunmaktadır. Neoklasik görüşe aynı zamanda ‘piyasa başarısızlığı teorisi’ de denilmektedir (Aktan; 2012, s.4). Piyasanın ekonomik istikrarı sağlamada yetersiz olduğunda kamu müdahalesini öngörmektedirler. Klasiklerin aksine sadece devletin temel fonksiyonları olan hizmetlerin değil; yarı kamusal mal ve hizmetlerin, doğal tekel konumunda olan ve negatif dışsallık yayan mal ve hizmetlerin de devlet tarafından üretilmesini savunmaktadırlar (Aktan; 2000, s.24-25). Neoklasik görüşe göre, kamunun ekonomideki payı artış göstermektedir.

Keynesyen politika, kamunun ekonomi içerisinde payının artmasına, refah artışına ve ekonomik büyümeye neden olmuştur. Ancak 1970 yılından sonra Keynesyen politikanın ileri sürdüğü kamu harcaması artışı borçlanmaya ve bütçe açıklarının oluşmasına neden olmuştur. Ayrıca bu dönemde üretimin azalması, büyüme hızının yavaşlaması gibi sorunlara çözüm bulmakta Keynesyen politika yetersiz kalmıştır (Hepaksaz; 2007, s.90-93). Kamu harcaması artışı beraberinde artan vergi yükü ve borç yükü meydana getirmiştir ve yatırım yapmak isteyen ülkelerin kararlarını da etkilenmiştir.

1960’lı yıllarda akademik çerçevede yeri güçlenen Neoliberal iktisat, Keynesyen düşüncenin aksine devletin müdahale etmemesini ve küçülmesini savunmaktadır. Keynesyenlerdeki ‘Refah Devleti’, Neoliberalerde yerini ‘Piyasaya’ bırakmıştır. Devletin ekonomiye müdahale etmesi durumunda piyasa

başarısızlıklarının ortaya çıkacağını savunmaktadırlar ve piyasa ekonomisi görüşü geçerlidir (Kaya; 2010, s.17-39).

1980’li yıllardan itibaren hâkim olmaya başlayan liberal görüşe göre kar güdüsü olamayan kamu kesimi özel sektöre göre verimsiz çalışmaktadır. Kamunun uğradığı zararlar ise borçlanma ve sübvansiyon ile karşılanmaktadır. Böylece kamunun yükü artmaktadır (Kanca ve Bayrak; 2015, s.12-13). Liberal görüşe göre, kamunun ekonomideki yeri asgari düzeyde olmalı ve devlet serbest girişimciliği teşvik etmelidir. Liberal politika ile kamunun ekonomideki yeri asgari düzeye indirilmeye çalışılsa da artan nüfus ve kalkınma çabaları nedeniyle kamu harcamaları artış göstermektedir (Başol ve Başol; 1992, s.63-64)

2.Dünya Savaşından sonraki 30 yıl boyunca, hükümetin en gelişmiş kapitalist ekonomilerde rolü arttı. ‘Refah Devletinin’ olgunlaşmasıyla birlikte hükümetler; işsizler, hastalar, yaşlılar ve yoksullar için sosyal hizmet ve gelir transferlerini arttırdı Dahası, hükümetler önemli mal üreticileri haline gelmiş ve birçok Avrupa ülkesinde kamuya ait şirketler petrol, otomotiv ve ulaştırma sektörlerine hükmetmiştir. Ayrıca, kamu harcama programları, vergiler ve iskonto oranları gibi çeşitli mali ve parasal araçlar kullanılarak, hükümetler işsizlik ve enflasyon seviyelerini manipüle etmeye ve iş çevrimlerinin etkilerini azaltmaya çalışmıştır. Hükümetler ekonominin uzun vadeli gelişmesine rehberlik etmeyi amaçlamış ve faaliyetlerini finanse etmek için yeni vergiler getirmiş ve eski vergiler düzeylerini yükseltmişlerdir.

1.2.3.Kamu Harcamalarının Artış Nedenlerini Açıklayan Teoriler

1.2.3.1. Wagner Kanunu

Wagner Kanunu, kamu harcamalarının artışına yönelik yapılan ilk çalışma Alman okulu temsilcisi Wagner 1883 yılında yapılmıştır. Çalışmada kamu harcamalarının artış gösterdiğini ve bunun çeşitli nedenleri olduğunu savunmaktadır. Wagner ‘e göre sanayileşmenin artması ile birlikte kentleşme oranının ve nüfusun artması sonucu çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Sanayileşme ve kentleşme ile

kamusal hizmetlere olan talep artışı kamu harcamalarının artmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte, kamu sektörünün ise toplum üzerindeki korumacı, düzenleyici ve sosyal faktörler kamunun ekonomideki yerini artırmaktadır (Biehl; 2004, s.6-10). Ayrıca ekonomik etkinlik sorununun ortaya çıkmaması için piyasada oluşan monopollere kamu tarafından engellenmek istemesi de kamu harcamalarının artışına neden olmaktadır (Özmen; 2010, s.40-44). Sanayileşmiş ülkelerde milli gelir artarken kamu harcamaları da artmaktadır. Kamu harcamalarının artışı milli gelirden daha yüksek olmaktadır. Bu yaklaşıma göre devlet faaliyetlerinin artışı sonucu kamu harcamaları artmaktadır.

1.2.3.2. Sıçrama Hipotezi

Kamu harcamalarının artışını açıklamaya yönelik ikinci yaklaşım Sıçrama Tezidir. Peacock-Wiseman tarafından ileri sürülen tez 1960-1980 yılları arası temel alınarak İngiltere'deki kamu harcaması artışı test edilmiştir. Buna göre, olağanüstü dönemler hariç kamu harcamaları GSYİH ile orantılı olarak artmaktadır. Kamu harcamaları olağanüstü dönemlerde kamu hizmeti talep edenlerin baskısı sonucu kamu harcamaları artış göstermekte ve bu durum yeni vergilerin konulmasına neden olmaktadır (Önder; 2012, s.66-68). Olağanüstü dönem ortadan kalkınca hükümet vergileri azaltmak yerine, yeni sorumluluklar üstlenerek farklı kamu hizmeti sunmayı tercih etmektedir. Kamu harcamaları bir sonraki olağanüstü döneme kadar yüksek seyirde devam etmektedir. İki olağanüstü dönem arası 'sıçrama' olarak nitelendirilmektedir (Özmen; 2010, s.45-48). Bu hipoteze göre; kamu harcamalarının artış nedeni savaş ve benzeri olağanüstü dönemlerdir. Savaş ve olağanüstü dönem geçmesine rağmen yüksek vergiler alınmaya devam edilmektedir. Böylece kamu harcamaları normal döneme göre artmış olmaktadır.

1.2.3.3. Kamu Tercih Teorisi

Literatürde önemli bir yeri olan üçüncü teori ise Kamu Tercih Teorisidir. Keynesyenlerin piyasa başarısızlığı olarak gördüğü yaşanan ekonomik duruma karşı Kamu Tercih Teorisi, devletin başarısızlığı teorisini geliştirmiştir. Kamu Tercih Teorisi, 1950-1960'lı yıllarda Amerika'da siyasal sürece eleştirel bir düşünce olarak çıkmıştır (Akcagündüz; 2010, s.30). Bu düşüncenin önemli savunucularından Buchanon kamuoyunun dikkatini çekmiş ve 1986 yılında Nobel ödülünü almaya hak kazanmıştır (Alvey; 1998, s.442-446).

Kamu Tercih teorisi, seçmen davranışları, siyasi partiler, baskı grupları, bürokrasi, siyasi mübadele, karar alma süreçlerini incelemektedir (Buchanon; 1975, s.383-390). Kamu tercihi teorisinin 'Piyasa Başarısızlığı Teorisine' karşılık 'Kamu Ekonomisinin Başarısızlığı' ilkesinden hareket etmektedir (Uzun; 2009, s.223-224). Seçmenler siyasal karar alırken kamu yararını değil, kendi çıkarını düşünmektedir. Politikacılar ise oylarını maksimize edecek yönde karar vermektedir. Politikacının vaat ettiği sözler ve yapacaklarının seçmene maliyeti ne kadar düşük ise, politikacının seçilme şansı artacaktır (Buchanon; 1987, s.1433-1434).

Kamu Tercih Teorisi, politika ve ekonomi arasında ilişki kurmaya çalışmaktadır (Kızılboğa; 2009, s.105). 2. Dünya Savaşından sonra artan kamu harcamalarının nedeni makro bazda modeller yolu açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak Buchanon kamu harcamalarındaki artışın sebebini mikro bazda ekonomik, siyasi ve etik nedenler olduğunu ileri sürmüştür. Bireyler rasyoneldir ve tercihlerinde tutarlıdır. Toplum ya da kamu çıkarı değil bireylerin çıkarı ön plandadır (Sakal ve Şahin; 2009, s.71-80).Seçmenler ve politikacılar arasında oy ticaretinin olduğu ve bu nedenle kamu harcamalarının arttığı vurgulanmaktadır. Politikacılar oy almak için seçmenlerin taleplerini yerine getirmekte ve siyasi partiler oy karşılığında kamu harcamalarını artırmaktadırlar (Kızılboğa; 2009, s.92-98).

1.2.3.4. Diğer Teorik Yaklaşımlar

Bir diğer teori ise Baumol tarafından Dengesiz Büyüme Hipotezidir. Özel sektör sermaye yoğun, kamu sektörü emek yoğun olmakla birlikte iki sektörde de ücretler aynıdır fakat verimlilik kamu sektöründe daha azdır. Bundan dolayı kamu sektörünün maliyeti daha fazla olmakta ve kamu harcamaları yüksek olmaktadır (Yüksel; 2010, s.18-19).

Ayrıca literatürde yer alan teorilerden S.Kuznets'e göre kamu harcamalarının artmasının nedeni, toplumsal refah ve savunma için yapılan harcamalardır. W.Niskanen'e göre yetkilerini genişletmek amacıyla bürokratların yaptığı harcamalar nedeniyle kamu harcamaları artış göstermektedir. Musgrave'e göre, kamu harcamalarının savaş ile ilgili nedenlerden artmaktadır. Pigou ve Dalton ise sosyal refahın artması sonucu kamu harcamalarının artacağını ileri sürmektedir. Downs, Buchanan, Tullock' göre hükümetler seçmen oylarını artırmak için yaptığı harcamalar ve Rostow'a göre ise ekonomik gelişmeler kamu harcamalarının artmasına neden olmaktadır. Çok fazla uygulama alanı bulamamış olan Colin Clark'ın teorisine göre ise vergilerle finanse edilen kamu harcamaları milli gelirin %25'ini aşmamalıdır. Ayrıca kamu harcamalarının artışına yönelik O'Connor, Odle, F.Nitti, Pyle, Adams, Kuznets, Fabricant, Leviathan Devlet teorileri de literatürde yer almaktadır (Çelik ve Ekici, 2015, s.57-65).

1.2.3.5. Cameron (1978)'e Göre Kamu Ekonomisinin Genişlemesinin Nedenleri

Cameron' a göre kamu ekonomisinin genişlemesi 5 neden ile açıklanmaktadır; 1) Ekonomik, 2)Mali, 3)Siyasi, 4)Kurumsal, 5) Uluslararası.

1)Ekonomik Neden: Kamu büyüklüğünün artış nedenleri arasında en sık dile getirilen açıklaması, Wagner'in devlet faaliyetlerini genişletme kanunundan kaynaklanmaktadır. Bu kanuna göre Avrupa ülkeleri arasında sosyal ilerlemeye yönelik baskı, kamu sektörünün büyümesine neden olmaktadır

2) Mali Neden: Kamu malları doğası gereği vazgeçilmezdir; ancak maliyet ve faydaları arasında doğrudan bağlantı bulunmamaktadır. Kamu mallarının maliyetleri, yani vergiler kamu mallarının faydalarını aşabilmektedir.

3)Siyasi Neden: Politikacıların seçim beklentilerini artırmak için harcama politikalarını kullanmaya çalışacak olmaları ve muhalefet partilerinin belirli hükümet politikaları üzerinde daha fazla harcama vaat ederek seçim desteğini oluşturma eğilimi, kamu harcamalarının seçimlerden önce olağandışı bir hızla artmasına neden olmaktadır.

4)Kurumsal Neden: Tek bir otoritenin olmadığı ülkelerde, harcama yetkisi parçalanmakta ve kurumsal yapının harcamalarındaki artış oranı olağandışı yüksek olmaktadır.

5)Uluslararası Neden: Hükümetlerin dışa açık ekonomilerinin üretim, istihdam ve tüketim üzerindeki etkileri kamu ekonomisinin kapsamını artırmakta ve kamu büyüklüğünün artmasına neden olmaktadır (Cameron; 1978, s.1243-1248).

Küreselleşme, gelişmekte olan ülkelerin kalkınma aşamalarını hızlandırmaları için çeşitli ticari ve mali liberizasyon uygulamaları gerçekleştirmelerini sağlamaktadır. Fakat bu süreç gelişmekte olan ülkelerde toplumun bazı kesimlerinin refah kaybıyla karşılaşmalarına neden olabilmektedir. Küreselleşmenin meydana getirdiği refah kayıpları, kamu hizmetlerine olan talebi artırabilmektedir. Devlet bu refah kayıplarını gidermek için kamu harcamalarını artırmakta böylece küreselleşme, devletin telafi edici bir rol üstlenmesine neden olmaktadır. Küreselleşme sürecinde toplum açısından refah kaybı riskinin artması, toplumun siyasal iktidardan bu riskleri üstlenmesini talep etmesine neden olabilmektedir (Tuncer; 2016, s.145)

Ekonomik buhran ile oluşan iktisadi ve sosyal problemler refah devletinin doğmasına neden olmuştur. Keynes ile ortaya çıkan 'refah devleti' günümüzde 'sosyal devlet' kavramı olarak yer almaktadır. Sosyal devlet sanayileşmenin meydana getirdiği problemleri çözmeyi ve insanların temel ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır. Sosyal devletin gereği, insan olmanın onuruna yakışır devletin en az asgari geçim düzeyini sağlamaya yönelik sosyal yardımlar yasa haline getirilmiştir. 1940'lı yıllarda ortaya çıkan sosyal devlet kavramı gereği günümüzde hükümetler; transfer harcaması, sağlık-yaşlılık ve işsizlik sigortası, ulusal savunma ve güvenlik, eğitim, beslenme-konut-sendikal haklar, bireylere asgari yaşam standardı sunma,

çocuk-kadın-yaşlı hakları ve milli gelirin adil dağıtılmasını sağlama görevi üstlenmektedir. Sosyal devlet gereği yapılan harcamalar, kamu harcamalarının artmasına neden olmaktadır (Gümüş; 2010, s.124-127).

1.2.3.6. Kamu Harcamalarının Gerçekte ve Görünüşte Artış Nedenleri

Literatürde kamu harcamalarının artış nedenleri gerçekte ve görünüşte olmak üzere ikiye ayrılmaktadır:

(1) Kamu Harcamalarının Gerçekte Artış Nedenleri

- Savaşlar
- Devlet anlayışındaki değişimler
- Kamu hizmetlerinin yaygınlaşması ve yoğunlaşması
- Vatandaşların hayat standartlarının yükseltilmesi
- Bilimsel ve teknik gelişmeler

(2) Kamu Harcamalarının Görünüşte Artış Nedenleri

- Paranın değerinin düşmesi
- Bütçede safi usulden gayrisafi usule geçiş
- Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde aynı usulün terk edilemesi
- Ülke sınırlarının ve nüfusunun değişmesi (Çelik; 2017, s.64-67)

Burada dikkat edilmesi gereken husus nüfus artışının görünüşte artış olabilmesi için; kamu harcamalarının nüfus artışının altında ya da nüfus artışına eşit olması gerekir. Eğer kamu harcamaları nüfus artışının aşar ise; nüfus artışı kamu harcamalarının gerçekte artış nedeni olmaktadır.

1.2.4. Kamu Büyüklüğünün OECD Ülkelerindeki Dağılımı(1995-2015)

Kamu harcamalarının artışı savaş, ekonomik, nüfus, politik gibi nedenlerden hangisiyle olursa olsun zaman içinde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde zaman

içinde artış göstermekte olduğu veya en azından önemli düzeyde değişmediği Tablo 1’de yer alan veriler vasıtasıyla doğrulanmaktadır.

Tablo 1: OECD Ülkelerine Yönelik Kamu Harcamaları (GSYH’ye Oran, Yüzde)

Ülkeler	1995	2000	2005	2010	2015
Avustralya	NA	35.3	33.5	34.4	36.2
Avusturya	55.8	51.0	51.1	52.8	51.0
Belçika	52.8	49.0	51.6	53.3	53.7
Çek Cum.	52.9	49.0	42.2	43.5	41.6
Danimarka	58.5	52.6	51.2	56.6	54.5
Estonya	40.9	36.3	33.9	40.5	39.9
Finlandiya	61.0	48.0	49.2	54.7	57.1
Fransa	54.4	51.3	53.0	56.5	56.5
Almanya	54.6	44.7	46.2	47.2	43.7
Yunanistan	47.0	46.4	45.5	52.4	53.5
Macaristan	55.1	47.1	49.3	49.2	50.1
İrlanda	40.8	30.8	33.3	65.0	28.7
İsrail	49.9	48.0	46.0	41.4	39.5
İtalya	51.8	45.4	47.1	49.8	50.2
Japonya	NA	NA	35.5	39.6	39.3
Kore	21.9	24.7	29.4	31.0	36.2
Letonya	35.6	37.2	34.1	45.5	38.4
Litvanya	34.5	39.3	34.3	42.2	34.8
Lüksemburg	40.6	37.8	43.5	44.1	41.9
Hollanda	53.0	41.4	41.9	47.5	44.4
Norveç	50.2	42.0	42.0	44.9	48.8
Polonya	47.8	42.0	44.3	45.8	41.5
Portekiz	42.6	45.6	46.6	51.8	48.2
Rusya	NA	NA	NA	NA	34.4
Slovakya	48.1	52.0	36.7	42.1	45.1
Slovenya	NA	46.1	44.9	49.2	47.7
İspanya	44.3	39.1	38.3	45.6	43.7
İsveç	63.4	53.2	53.3	50.7	49.6

İsviçre	39.9	33.7	33.7	32.9	34.0
İngiltere	38.5	35.4	41.2	47.5	42.2
ABD	37.2	33.8	36.6	42.8	37.4

Kaynak: OECD veri tabanı (<https://data.oecd.org/gga/general-government-spending.htm>)

(Not: Türkiye'ye ait veriler OECD veri tabanında yer almamaktadır. NA ilgili yılda veri olmadığını göstermektedir. Rusya ve İzlanda verileri yeterli olmadığı için analize dâhil edilmemiştir.)

Tablo 1 'de görüldüğü üzere Kore'de 1995 yılında %21 olan kamu büyüklüğü 2015 yılına kadar sürekli artış göstererek %36 seviyesine ulaşmıştır. İngiltere için verileri incelediğimizde, başlangıçta %38 olan kamu büyüklüğü zaman içinde artış göstermekte ve 2010 yılında %47 düzeyine ulaşmıştır.

Tablo 1 genel olarak incelendiğinde 1995-2015 yılları arasında OECD ülkelerinde kamu büyüklüğünde dalgalanmalar görülmekle beraber 2000 yılını dikkate aldığımızda, Çek Cumhuriyeti ve İrlanda hariç çok fazla azalış göstermemektedir.

1.3.DIŞA AÇIKLIK ve KAMU BÜYÜKLÜĞÜ İLİŞKİSİNE YÖNELİK TEORİK YAKLAŞIMLAR

1.3.1.Telafi Hipotezi

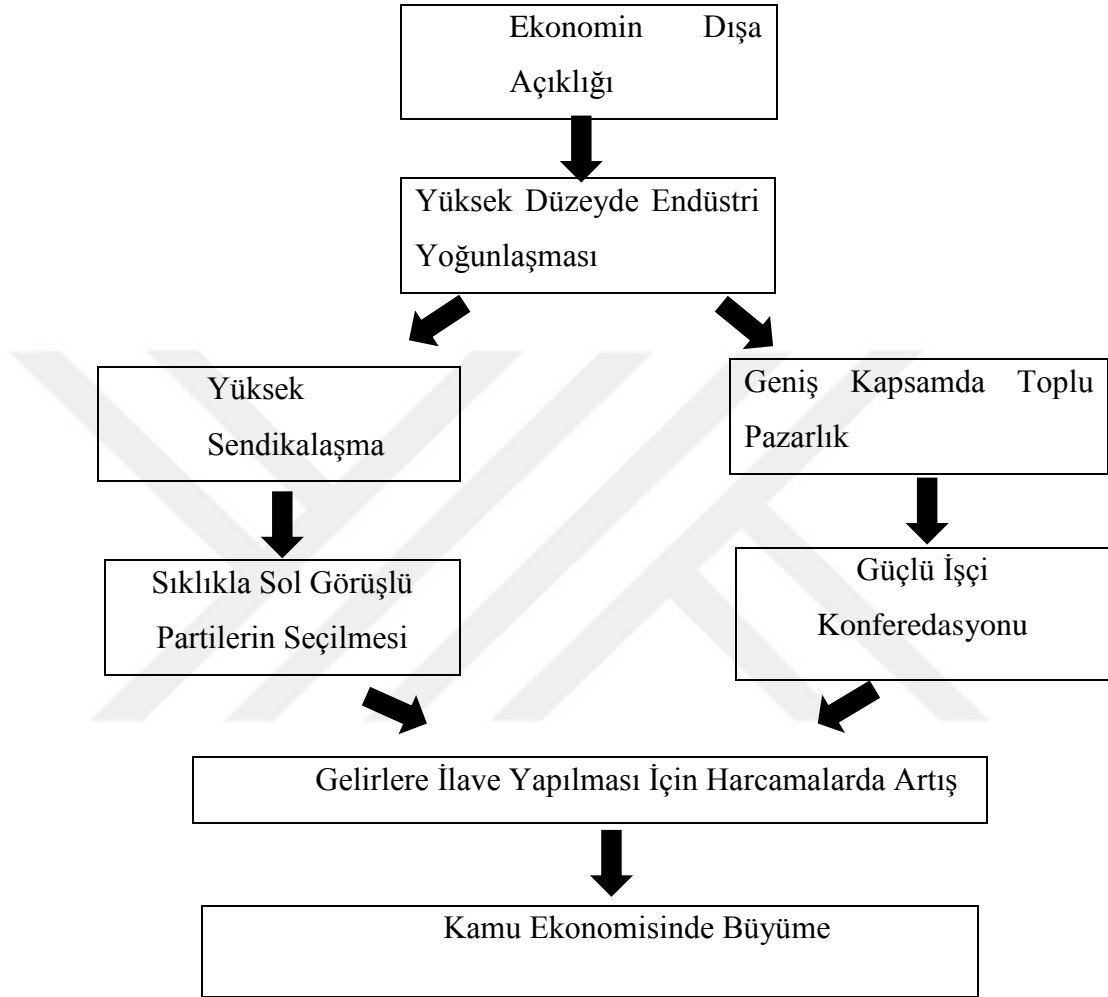
Küreselleşme süreci, gelişmekte olan ülkelerin kalkınma aşamalarını hızlandırmaları için çeşitli ticari ve mali liberizasyon uygulamaları gerçekleştirmelerini sağlamaktadır. Ancak bu süreç gelişmekte olan ülkelere toplumun bazı kesimlerinin refah kaybı yaşamalarına neden olabilmektedir. Etkinlik-adalet çatışması kapsamında küreselleşme olgusu telafi hipotezini ortaya çıkarmaktadır. Küreselleşme ile birlikte oluşan refah kayıpları, kamu hizmetlerine olan talebi artırabilmektedir. Devlet oluşan refah kayıplarını azaltmak için kamu harcamalarını artırmakta böylece küreselleşme, devletin telafi edici bir rol üstlenmesine neden olmaktadır. Telafi hipotezi olarak adlandırılan bu durumda, küreselleşme sürecinde toplum açısından refah kaybı riskinin artması, toplumun

siyasal iktidardan bu riskleri üstlenmesini talep etmesine neden olabilmektedir (Tuncer; 2016, s.145).

Dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasındaki muhtemel pozitif ilişkinin, diğer bir ifade ile Telafi Hipotezinin varlığı ilk defa ilk Cameron(1978) tarafından ortaya atılmıştır. Cameron(1978) yerel faktörlerin önemli yer tuttuğu bu ilişkiyi aşağıdaki şekil yardımıyla açıklamıştır(Cameron;1978,s.1256). David Cameron'ın 18 ülke ile sınırlı olan 'The Expansion of the Public Economy: A Comparative Analysis' adlı çalışmasında OECD ülkelerinin 1960-1975 dönemi verileri vasıtasıyla vergi gelirleri/ GSYİH oranı ile dışa açıklık arasında oldukça yüksek pozitif yönlü bir korelasyon(0.78) tespit edilmiştir.

Şekil 1'de görüldüğü gibi; Cameron, ekonomisi dışa açık olan ülkelerin daha büyük oranda endüstriyel yoğunlaşmaya sahip olduğunu vurgulamıştır. Yüksek düzeyde sanayi yoğunluğu olan ülkelerde, işveren birlikleri ve işçi konfederasyonunun oluşumunu kolaylaştırmaktadır. Nispeten yüksek bir sendikacılık düzeyinin varlığı, sol görüşlü siyasi partilerin seçilme sıklığını artıracaktır. Cameron, daha fazla sendika örgütlenmesinin, daha güçlü işçi konfederasyonunun oluşumuna zemin hazırladığını öne sürmüştür. Sosyal güvenlik, emekli maaşları, işsizlik sigortası, iş eğitimi gibi dışsal riski azaltan daha büyük hükümet transfer taleplerine neden olmaktadır. Dolayısıyla dışa açıklığın beraberinde getireceği dışsal riskleri azaltmak için politikalar uygulanacak ve bununla beraber kamunun ekonomi içindeki payı artacaktır (Cameron; 1978, s.1256-1258)

Şekil 1: Cameron'a Göre Dışa Açıklık ile Kamu Büyüklüğü Arasındaki İlişki

Kaynak: Cameron,1978,s.1256

Dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasındaki ilişkiye yönelik yapılan kapsamlı bir çalışma da Rodrik tarafından yapılmıştır. Rodrik OECD ülkeleri arasındaki hükümetin faaliyet alanı ve açıklık arasında pozitif yönde kuvvetli bir ilişki keşfetmiş ve bu keşifle birlikte ortaya çıkan pozitif yönde ilişki literatürde Telafi Hipotezi olarak yer almıştır. Rodrik'e göre bir ulus ticarete ne kadar açıksa aynı doğrultuda devlet hacmi de artacaktır.

Rodrik'e göre, kamu büyüklüğü gelişmekte olan ülkelerdeki işçi örgütlenmelerinin rolüne bağlamak pek makul değildir. Ayrıca açıklık ve hükümet

harcamaları arasındaki ilişkinin sadece transferlere değil hükümet tüketimine de dayandığı dikkate alınmalıdır. Yine de, Rodrik tarafından geliştirilen hipotez, Cameron'da ifade edilen kamu harcamalarının daha açık ekonomilerde daha büyük güvene sahip olan risk azaltıcı bir araç olduğu fikriyle tutarlıdır. Daha açık ekonomiler dünya pazarlarındaki türbülans kaynaklı risklere daha çok maruz kalmaktadır. Bu yüzden, ülkeler dışsal şoklardan önemli ölçüde etkilendiği için hükümet ekonomi kaynaklarının büyük payının idaresini ele alarak riski azaltabilir. Böylelikle hükümetler dışa açık ekonomilerde daha hızlı büyüyebilmektedir (Rodrik; 1996, s.1-13).

Cameron 18 ülke ile yaptığı çalışmada, gelişmiş ekonomilerdeki hükümet harcamalarının payının yıldan yıla arttığı sonucuna ulaşmış. Ancak bu artış farklı ülkelerde aynı seviyede değildi. Bunun nedenini dış ticarete verilen önem ile açıklamaya çalışmıştır. Ticaret ortaklarına yakın olan ülkeler daha çok ticaret ile uğraşırlar ve daha büyük kamu kesimine sahiptirler. Rodrik, Cameron'un yaptığı çalışmayı, gelişmiş ve gelişmekte olan 100'den fazla ülkeyi baz alarak incelemiştir. Çalışma sonucunda dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında güçlü ve olumlu bir kolerasyon elde etmiştir. Rodrik'e göre, insanlar dış şoklara maruz kaldıklarında karşılaştıkları risk karşılığı güvence talep ederler ve hükümetlerde sosyal güvenlik sağlayarak bu riskleri telafi etmektedirler (Rodrik; 2011; s.14-16).

Rodrik, bir ulus ticarete ne kadar açıksa aynı doğrultuda devlet hacminin de artacağı sonucuna ulaşmaktadır (Balle ve Vaidya; 2011, s.290). Rodrik, artan açıklığın tüketicileri ülkenin ticaret koşullarındaki dalgalanma gibi dışsal şoklarla ilişkili daha büyük gelir riskine maruz bıraktığını öne sürmektedir. Aynı zamanda Rodrik, daha açık ekonomilerde tüketiciler tarafından karşılaşılan artan gelir riskini azaltmak için devletlerin yüksek kamu harcamalarından faydalandığını savunmaktadır. Rodrik, açıklığın devlet hacmi üzerinde bağımsız bir etki kurmadığını savunmaktadır. Devlet hacmi üzerindeki açıklık etkisi yüksek kamu harcamalarının risk azaltıcı etkisi sayesinde gözlemlenir: devletler, gelir, ticaret koşullarındaki değişiklikler sebebiyle tehdit altında olduğunda, iç piyasayı dengede tutmak için yüksek harcamalar yapmaktadırlar (Islam; 2004, s.996).

1.3.2. Etkinlik Hipotezi

Liberal görüşün hâkim olduğu Etkinlik Hipotezine göre, kamu büyüklüğü dış ticaretin artması ile küçülmektedir. Etkinlik Hipotezine göre; kamu fonlarının marjinal maliyetlerindeki artış nedeniyle, hükümetin güvenlik ve adalet gibi temel kamu mallarını korurken sosyal harcamaları azaltması gerektiğini savunmaktadır. Küreselleşme ile artan dışa açıklık hükümet harcamalarını olumsuz yönde etkilemektedir (Porto vd. , 2016, s.2-18).

Küreselleşme, firmalar için daha yüksek rekabet baskısı yaratmaktadır. Firmaların uluslararası piyasalarda söz sahibi olabilmesini sağlamak amacıyla uyguladıkları politikalardan bir tanesi vergileri azaltmaktadır. Dolayısıyla küresel alanda daha yüksek rekabet gücü sağlayabilmek için hükümetlerin büyüklüğünü azaltması gerekmektedir. Böylece firmalar hükümetlerin müdahalesi olmadan uluslararası piyasalarda rekabet gücünü artırmaktadır (Borghì, 2008, s.2-8).

Kamu harcamaları savunma, mülkiyet, haklarının korunması ve diğer temel kamu malları gibi minimal piyasa dostu önlemlerinin ötesinde uluslararası mal ve hizmet piyasalarındaki ulusal üreticilerin rekabet gücünü azaltmaktadır. Kamunun gelir transfer harcamaları ve sosyal hizmetler işgücü piyasalarını ve yatırım kararlarını bozmaktadır. Ayrıca hükümet harcamaları, genellikle kısa vadede borçlanmak ve nihayetinde daha yüksek vergiler yoluyla finanse edilmek zorundadır. Gelir üzerinden alınan vergiler, doğrudan varlık sahiplerinin alt sınırını aşındırır ve yatırım kararlarını etkilemektedir. Hükümetin borçlanması, daha yüksek reel faiz oranlarıyla sonuçlanır, eğer bu durum reel döviz kurunda da bir değerlemeye yol açarsa ulusal üreticilerin rekabet gücü azalmaktadır (Garret, 2001, s.4-6).

3.3.3. Sanayisizleşme Hipotezi

Telafi hipotezi dışa açıklık arttıkça, artan sosyal güvenlik harcamaları nedeniyle kamu büyüklüğünün arttığını, etkinlik hipotezi ise dışa açıklık arttıkça kamu harcamalarının azalması gerektiğini ve dolayısıyla kamu büyüklüğünün azaldığını savunmaktadır. Ancak literatürde telafi ve etkinlik hipotezinin geçerli olmadığını öne süren çalışmalar yer almaktadır. Bu hipoteze göre dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında nedensellik ilişkisi bulunmamaktadır. Bu hipotezi destekleyen çalışmaların sayısı oldukça azdır.

Clark'ın 1940 yılında önemli katkısı olan sanayisizleşme hipotezi; ekonomik gelişme sürecinde tarımdan sanayiye ve sanayiden hizmete doğru kaymasıyla karakterize olduğunu iddia etmektedir. Sanayisizleşme hem istihdam hem de değer paylarının üretimdeki düşüşü olarak tanımlanmaktadır. (Montresor ve Marzetti, 2011, s.3). Üretim daha az çalışma süresi ve daha az değer yaratılması anlamında azalmıştır. Üretici hizmetler yerini daha hafif bir sanayileşme çağına indirgemeye eğilimlidir. Tarım sektörü sanayiye, sanayi sektörü de yerini hizmet sektörüne bırakmaktadır (Montresor ve Marzetti, 2011,s.18).

Sanayisizleşme uluslararası uzmanlaşma ve rekabet gücünün varlığı olmak üzere iki ana düşünce etrafında ele alınmaktadır. Bununla beraber sanayisizleşmeye neden olan etkenler ve boyutları üzerine çalışmalar devam etmektedir. Ülke içindeki firmaların karlılık oranını işçi ücreti, vergi gibi faktörler etkilemekte ve firmalar kârını artırmak için alternatif stratejilere başvurmaktadır. Bu stratejilerin başında ise maliyetin az ve ücret düzeyinin düşük olduğu ülkelerden ithal etmek gelmektedir. Böylece ülkenin üretimi başka bir ülkeye kaydırılmaktadır (Rowthorn ve Ramaswamy, 1998, s.2-25). Bununla beraber ithalat yapan ülkenin dışa açıklığı artmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkeler, iş gücünün ucuz olduğu gelişmekte olan ülkelere ithalat gerçekleştirmektedir.

Sanayisizleşme, endüstride üretimin mutlak ya da göreceli olarak azalması ve GSYİH içindeki sanayi payının düşmesi olarak da tanımlanmaktadır. Ancak burada şu hususa dikkat edilmelidir: imalat fiyatları düşerken hizmet sektöründe fiyatların

yükselmesi ile piyasada bir artış yaşanmış olsaydı, bu durum üretimde GSYİH da bir düşüşe yol açacaktır. Bu sanayisizleşme olarak nitelendirilmemelidir. Sosyalist ülkeler çoğunlukla ağır sanayiye hakim iken, küreselleşme ile elektronik ürünlere odaklanmalar başlamaktadır. Küreselleşme ile bağlantılı olarak sektörlerde uzmanlığın artması sonucu bazı ülkeler üretimden uzaklaşacak ve bu da sanayisizleşmeye neden olacaktır. Sektörlerde giderek uzmanlaşmalar artmakta ve daha az emek yoğun sektörler yer almakta ve bu da istihdam kaybına neden olmaktadır. Kısaca talep kayması, üretkenlik artışı ve ticaret modellerinde kayma sanayisizleşmenin baskın nedenleri olarak kabul edilmektedir (Škuflić ve Družić; 2016, s.992-994).

Sanayisizleşme dışı açıklık sürecinde ortaya çıkan etkilerinin ülkelerin sanayisizleşmesine vesile olduğu, dolayısıyla hükümet harcamalarının bu süreçle ilişkisinin olmadığını ortaya koymaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

DIŞA AÇIKLIK VE KAMU BÜYÜKLÜĞÜ ÜZERİNE YAPILAN AMPİRİK ÇALIŞMALAR

Son yıllarda dışa açıklık ile kamu büyüklüğü ilişkisine yönelik çalışmaların sayısı artmakla birlikte bulgular konusunda ortak bir görüş birliği bulunmamıştır. Çalışmaların çoğunda dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında pozitif ilişkinin olduğunu savunan etkinlik hipotezinin geçerli olduğu belirlenirken, bir kısmında negatif yönlü ilişkinin varlığı da tespit edilmiştir. Dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında ilişkinin olmadığını savunan sanayisizleşme hipotezine yönelik çalışmaların sayısı oldukça azdır.

2.1.TELAFİ HİPOTEZİNİ DESTEKLEYEN ÇALIŞMALAR

Cameron, 1978 yılında yayınladığı ‘The Expansion of the Public Economy: A Comparative Analysis’ adlı çalışmasında dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasındaki ilişkiyi ilk defa incelemiştir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü(OECD) üyesi olan ABD, Kanada, Britanya, İrlanda, Avustralya, Japonya, Almanya, Fransa, İtalya, İspanya, Hollanda, Avusturya, Belçika, İsviçre, İsveç, Norveç, Finlandiya ve Danimarka olmak üzere toplam 18 ülkenin dâhil olduğu çalışma 1960-1975 dönemini kapsamaktadır. Panel veri metodunun kullanıldığı çalışmada kamu büyüklüğü göstergesi olarak kamu gelirlerini esas alınmıştır. Elde edilen bulgular dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu göstermektedir.

Rodrik(1996)’in ‘Why Do More Open Economies Have Bigger Governments’ adlı çalışması dışa açıklık ile kamu büyüklüğü hakkında yapılan öncü çalışmalar arasındadır. Çalışmada 125 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkenin 1990-92

ve 1985-89 yılları arasındaki verilerin vasıtasıyla panel ve yatay kesit analizler kullanılmıştır. Elde edilen bulgular dışa açıklıktan kamu büyüklüğüne doğru pozitif ve güçlü bir ilişkiyi işaret etmektedir.

Balle ve Vaidya(2002), 1987-1994 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri eyaletleri verileri alınarak dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Kamu büyüklüğü; her eyaletin gayri safi devlet ürününün içindeki devlet harcamaları olarak ifade edilmiştir. İthalat ise, eyalet bazında ölçülemediği için, ithalatı her eyaletin kişisel ev halkı harcamalarının yüzdesi olarak hesaplanmıştır. Bağımlı değişken olarak sırasıyla kamu harcamaları, kamu sosyal yardım harcamaları ve sağlık harcamaları kullanılmıştır. Yarı logaritmik regresyon modeline dayalı en küçük kareler (EKK) yönteminin kullanıldığı analizde; dışa açıklık ile toplam kamu büyüklüğü arasında çok güçlü olmayan bir ilişki bulunurken, ticari açıklık ile sağlık ve kamu sosyal yardım harcamaları arasında pozitif ve güçlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Abizadeh(2005), ABD, Kanada, Kore, Mısır, Uruguay ve Singapur'un 1960-2000 verileri vasıtasıyla dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Dışa açıklığın ölçüsü olarak ithalat-ihracat toplamının, GSYİH eksi net ihracata oranının kullanıldığı çalışmada iki aşamalı regresyon analizinden elde edilen sonuçlar şu şekildedir; Kanada, Singapur, Uruguay'da dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında negatif bir ilişki tespit edilirken ABD, Kore, Mısır için tam tersi sonuçlar elde edilmiştir.

Islam(2004), 6 OECD ülkesi verileriyle Rodrik Hipotezini test etmiştir. Bu ülkeler Avustralya, Kanada, İngiltere, Norveç, İsviçre ve Amerika'dır. Çalışmada 1929-1997 verileri kullanılarak sınır testi(ARDL) ve tam değiştirilmiş en küçük kareler(FM-OLS) yöntemi kullanılmıştır. Sınır testi sonucunda ABD ve Kanada için değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin varlığı saptanmıştır. Diğer ülkeler için ilişkinin varlığı reddedilmiştir. FM-OLS bulgularına göre Kanada, İngiltere, Norveç ve İsviçre için dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Kamu büyüklüğü, ABD'deki dışa açıklıkla negatif yönlüdür. Avustralya hariç herhangi altı ülkede gelir riski ve devlet hacmi arasında pozitif ilişki gözlemlenmiştir. Diğer bir ifade ile kamu harcamalarının dışsal riskle birlikte arttığı tespit edilmiştir.

Garen and Trask(2005), dışa açıklık ile kamu büyüklüğü ilişkisini 1990 yılı yatay kesit verileriyle incelemiştir. 96 ülkenin verilerinin kullanıldığı analizde kamu büyüklüğü bütçesel olan ve bütçesel olmayan ölçütler olarak 2 sınıfa ayrılmıştır. Bütçesel ölçütler için kamu harcamaları ve kamu tüketiminin kullanıldığı analizde dışa açıklık ile kamu harcamaları arasında pozitif bir ilişki bulunurken, kamu tüketimi ile negatif ilişki tespit edilmiştir. Bütçesiz kamu büyüklükleri ise; devlet mülkiyeti, fiyat kontrolleri, kamulaştırma riski, red sözleşmesi riskidir. Bütçesiz ölçütler ile dışa açıklık arasında negatif yönde ilişkili belirlenmiştir.

Alesina ve Wacziarg(1998); ülke büyüklüğünün, kamu büyüklüğünün ve dışa açıklığın bağlantılı olduğunu iddia etmektedirler. 1980-1984 yılları arası 154 ülkenin yatay kesit verilerinin kullanıldığı çalışmada dışa açıklık ile kamu büyüklüğü verilerinin yanı sıra birçok değişken kullanılmıştır. Bu değişkenler; devlet eğitim harcamaları, devlet savunma harcamaları, kentleşme oranı, nüfus yoğunluğu, ticaret şokları, ticaret şokları, kamu yatırımları, ülke büyüklüğü, demokrasi indeksi, etnik dilsel ayrım ve bağımlılık oranıdır. Yazar'a göre, büyük ülkeler küçük ülkelere göre dış ticaretin dinamik yararlarından daha az faydalanmaktadır. Dolayısıyla küçük ülkelerin GSYİH 'da daha büyük kamu tüketimi payına sahip olduğu ve ticarete daha açık olduğu sonucu elde edilmiştir. Diğer bir ifade ile ülke büyüklüğü ile dışa açıklık ve kamu büyüklüğü arasında negatif ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Ancak dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir.

Zeren ve Ergün(2013), 1970-2011 verileri vasıtasıyla Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, İsveç, İspanya ve İngiltere'yi içeren, Avrupa ülkeleri için Telafi Hipotezinin geçerliliğini test etmiştir. Emirmahmutoğlu ve Köse [kısaca EK] tarafından geliştirilen EK panel nedensellik testi bulgularına göre dışa açıklıktan kamu büyüklüğüne doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur.

Zortuk ve Beşer(2014), 24 geçiş ekonomisi için yaptığı çalışmada Rodrik(1996) hipotezinin geçerliliğini test etmiştir. 1990-2011 dönemi verileri kullanılarak ve kontrol değişken olarak dış risk ve ticari oynaklık değerleri eklendiği çalışmada ülkeler 5 gruba ayrılmıştır: (1)demokratik yapısı nisbi olarak kuvvetli ülkeler,(2)güçlü demokratik ülkeler,(3)yarı güçlü demokrasiler,(4)geçiş hükümetleri,(5)yarı güçlü otoriter rejimler. Panel regresyon analizi sonucunda

demokratik yapısı güçlü olan ülkelerde Rodrik Hipotezi geçerlidir. Geçiş hükümetleri ve karma rejime sahip olan ülkelere Bosna Hersek, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna'da Telafi Hipotezinin geçerli olduğu görülmüştür.

Sarı(2017), Türkiye ekonomisi için Telafi Hipotezinin geçerliliğini 1974-2015 yılları arası zaman serisi verileriyle test etmiştir. Bağımlı değişken olarak kamu büyüklüğü seçilmiştir. Bağımsız değişkenler ise; dışa açıklık, toplam nüfus, beşeri sermaye ve GSYH'nin büyüme oranıdır. Çalışmada toplam nüfus, beşeri sermaye, GSYH'nin büyüme oranı kontrol değişken olarak yer almaktadır. ARDL sınır testi yaklaşımına göre dışa açıklıkta yaşanan %1'lik artış kamu büyüklüğünü %0.26 artırmaktadır. Buna göre çalışma Telafi Hipotezinin geçerliliğini doğrulamaktadır.

Genç ve Telatar(2015), 1980-2013 dönemi verileriyle Türkiye için Telafi Hipotezinin geçerliliğini zaman serisi analiziyle test etmişlerdir. Engle ve Granger Eş Bütünleşme testi ve Hata Düzeltme Modelinden elde edilen analiz sonuçlarına göre, 1980-2013 dönemi için dışa açıklıktan kamu büyüklüğüne doğru nedensellik ilişkisi mevcuttur.

Tuncer(2016), Telafi Hipotezinin Türkiye ekonomisi için geçerliliğini ticari açıklık ile sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetler açısından incelenmiştir. 26 bölgenin 2004-2011 yılları verileri alınarak değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin varlığı için Dinamik Panel analizi(Panel birim kök testi yapılmış ve Panel Pedroni ve Kao Eşbütünleşme) kullanılmıştır. Buna göre serilerin uzun dönemde eşbütünleşik olduğu tespit edilmiştir. Panel DOLS yöntemi ile değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve büyüklüğü tahmin edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre İstanbul, Konya, Karaman, Van, Muş, Bitlis, Hakkâri bölgeleri için istatistiksel olarak anlamsız çıkmıştır. Diğer bölgeler için anlamlı ve pozitif çıkmıştır ve Telafi Hipotezi geçerlidir.

Garret(2001), dışa açıklık ve kamu büyüklüğü ilişkisini 103 ülkenin verilerini ele alarak incelemiştir. 1985-1995 dönemi, yatay kesit regresyon analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Rodrik Hipotezini desteklemektedir.

Gadea, Sabaté, Sáenz(2009), kamu büyüklüğünü iki farklı şekilde ele almışlardır: kamu harcaması ve sosyal kamu harcaması. 1960-2000 ve 1960-1993 dönemleri vasıtasıyla İspanya için Telafi Hipotezinin geçerliliği test edilmiştir. Johansen Eşbütünleşme Testi ve Hata Düzeltme Modeli uygulanan çalışmaya göre

1960-1993 dönemi için Telafi Hipotezi geçerlidir. Uzun dönemli ilişkiyi test etmek amacıyla kullanılan hata düzeltme modeli sonucuna göre çift yönlü nedensellik bulunmuştur.

Ram(2009), modele ülke büyüklüğünü dâhil ederek 154 ülkeyi incelemiştir. 1960-2000 yılları verileri alınarak, Panel OLS yönteminin kullanıldığı çalışmada ülke dışı açıklık ile kamu büyüklüğü arasında pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Epifani ve Gancia(2009), 143 ülkenin verileri vasıtasıyla dışı açıklık ile kamu büyüklüğü arasındaki ilişkiyi ticaret haddi bakımından incelenmişlerdir.1950-2000 dönemi verilerinin kullanıldığı panel veri ve yatay kesit analizleri sonucunda elde edilen bulgulara göre, dışı açıklık ile kamu büyüklüğü arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Şöyle ki dışı açıklık arttıkça kamu büyüklüğü artmakta fakat etkin bir şekilde artmamaktadır. Artan dışı açıklığa karşı sigorta görevi görmektedir.

Aregbeyen ve İbrahim(2014), Nijerya için 1970-2012 yılları arası verilerini kullanarak Telafi Hipotezinin geçerliliğini ARDL, eş bütünleşme ve nedensellik analizi ile test etmişlerdir. Elde edilen bulgular dışı açıklık ile kamu büyüklüğünün eş bütünleşik olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Nedensellik analizi sonuçları ise dışı açıklıktan kamu büyüklüğüne doğru tek yönlü nedensellik ilişkisini ortaya koymaktadır.

Zakaria ve Shakoor(2011),1947-2009 yılları verileri kullanılarak Pakistan için Telafi Hipotezinin geçerliliğini Arellano ve Bond Genelleştirilmiş Momentler Tahmin yöntemi ile analiz etmişlerdir. ARDL yöntemiyle elde edilen bulgulara göre, iki değişken arasında uzun dönemli pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir. Dışı açıklık arttıkça kamu harcamaları risk azaltıcı rol oynamaktadır.

Shahbaz, Rehman ve Amir(2010), Pakistan için ticari ve finansal açıklığın kamu büyüklüğü üzerindeki etkisini incelemiştir.1971-2006 dönemi verilerinin kullanıldığı çalışmada Tam Değiştirilmiş Sıradan Ek Küçük Kareler (FMOLS) yöntemiyle elde edilen bulgulara göre dışı açıklık ile kamu büyüklüğü arasında pozitif yönlü ilişki vardır.

Sanz ve Velázquez(2003),1970-1997 dönemi verileriyle 26 OECD ülkesi için Telafi Hipotezinin geçerliliğini test etmişlerdir. En küçük kareler yönteminin (EKK) uygulandığı çalışma Telafi Hipotezini desteklemektedir.

Adsera ve Boix(2002), 65 ülke için 1950-1990 dönemi verileri kullanılarak dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Panel veri analizinin uygulandığı çalışma, diğer çalışmalardan farklı olarak politik faktörleri de incelemeye dâhil etmiştir. Elde edilen bulgulara göre, dışa açıklık arttıkça devlet artan riskleri telafi etmek için devreye girmekte ve böylece kamu kesimi genişlemektedir.

Lin, Li ve Sim(2014)'in çalışması 1985-2010 dönemi 92 küçük gelişmekte olan ülkeyi kapsamaktadır. Panel EKK ve iki aşamalı en küçük kareler(2SLS) uygulandığı çalışmaya göre dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir. Dışa açıklıktaki %0.1 artış, kamu harcamalarını %0.1-%0.2 aralığında artırmaktadır. Çalışma küçük gelişmekte olan ülkeler için Telafi Hipotezini doğrulamaktadır.

Shelton(2007)'in, 101 ülkenin verilerinin kullanıldığı çalışmada Telafi Hipotezini dolaylı olarak incelenmiştir. 1970-2000 dönemi verilerinin kullanıldığı çalışmada Panel regresyon analizi uygulanmıştır. Yazar çalışmasında kamu harcamasını merkezi ve yerel olmak üzere ikiye ayırmıştır. Elde edilen bulgulara göre dışa açıklığın yerel kamu harcaması üzerinde pozitif bir etkisi bulunamamıştır. Ancak dışa açıklığın merkezi kamu harcaması ve kamu harcamalarının alt kalemi olan sağlık, kamu tüketimi, savunma, ücret, eğitim ve maaşlar üzerinde pozitif etkisi bulunmuştur.

Kimakova(2009), 87 gelişmekte olan ülkenin incelendiği çalışma 1980-2003 verileri ve 1976-1999 yılları arasındadır. Arellano-Bond dinamik panel veri tahmincisinin kullanıldığı analizden elde edilen bulgular; iki değişken arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki olduğu, finansal açıklık arttıkça kamu büyüklüğünün arttığını doğrulamaktadır.

Jeanneney ve Hua(2004),dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasındaki ilişkiyi 29 Çin eyaleti için yatay kesit regresyon analizi ile incelemişlerdir. Kamu büyüklüğü için 1996-1998 dönemi ve dışa açıklık için 1992-1995 dönemi verileri alınmıştır. Kamu harcamalarının geleneksel belirleyicilerinin yanında kalkınma düzeyi, nüfus

yoğunluğu, kentleşme de modele dâhil edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, değişkenler arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Yazar'a göre Çin eyaletleri dışa açıklığa karşı sosyal sigorta rolünü üstlenmektedir.

Kueh, Pua ve Wong(2008), dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasındaki ilişkiyi gecikmesi dağıtılmış otoregresif modele dayalı sınır testi(ARDL) yaklaşımıyla incelemişlerdir. 1974-2006 dönemi verileri kullanılan çalışmaya Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği(ASEAN-4) ülkelerinden 4 tanesi dâhil edilmiştir. Bu ülkeler; Endonezya, Malezya, Filipinler ve Tayland'dır. Elde edilen bulgular pozitif uzun dönemli ilişkinin varlığını göstermektedir.

Olawole ve Adebayo(2017), Nijerya için Telafi Hipotezinin geçerliliğini ARDL sınır testi yaklaşımı ile incelemişlerdir. Çalışma, 1986-2015'e kadar yıllık zaman serisi verilerini kapsamaktadır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, kısa vadede finansal açıklığın %1 önem seviyesine göre kamu büyüklüğü üzerinde olumsuz etkisi vardır. Ancak uzun vadede pozitif etkisi vardır. Bununla birlikte dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında pozitif ilişki vardır.

Parvizkhanlou, Nahidi ve Badri(2013), Ekonomik İşbirliği Örgütü(ECO) üyesi olan 7 ülkede 2012 dönemi verileri için Telafi Hipotezinin geçerliliği test edilmiştir. Türkiye'nin de içinde bulunduğu bu ülkeler; Azerbaycan, İran, Kazakistan, Kırgızistan, Pakistan ve Tacikistan'dır. Panel Regresyon analizine göre finansal açıklık ile kamu büyüklüğü arasında negatif ilişki mevcutken, dışa açıklık ile kamu harcaması arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir.

Mourao(2007), çalışmasında 1947-2002 dönemi verilerini kullanarak hem Etkinlik hem de Telafi Hipotezinin geçerliliğini Portekiz için test etmiştir. Engle-Granger Eşbütünleşme testi ve regresyon analizine göre dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir.

2.2.ETKİNLİK HİPOTEZİNİ DESTEKLEYEN ÇALIŞMALAR

Literatürde yer alan diğer bir bakış açısı ‘Etkinlik Hipotezidir’. Bu hipoteze göre dışa açıklık ile kamu harcaması arasında negatif ilişki vardır. Literatürde etkinlik hipotezini savunan ilk çalışma Cusack(1997) tarafından yapılmıştır. Bu görüşü destekleyen çalışmalardan bazıları şunlardır:

Cusack(1997), 1955-1989 dönemi verileri kullanılarak 16 ülke için dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasındaki ilişkiyi incelemiştir(Fransa, Amerika, Almanya, Britanya, Finlandiya, İsviçre, Danimarka, İsveç, Kanada, Hollanda, Belçika, Norveç, Japonya, Avusturya, Avustralya, İtalya). Panel veri analizine göre, dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında negatif ilişki bulunmuştur. Etkinlik Hipotezi desteklenmektedir.

Aydoğuş ve Topçu(2013), çalışmasında 1974-2011 dönemi verileri için Türkiye açısından Telafi Hipotezinin geçerliliğini Granger Nedensellik Testi ve Engle Granger Eşbütünleşme Testi ile incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında eşbütünleşme bulunamamıştır. Buna göre dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında uzun dönemli ilişki bulunmamaktadır. Granger Nedensellik Testine göre, kamu büyüklüğünden dış açıklığa doğru kısa dönemli tek yönlü nedensellik tespit edilmiştir. Teorik açıdan etkinlik ve telafi hipotezini desteklememektedir.

Altay ve Aysu(2013), 1974-2011 dönemi verileri kullanılarak Türkiye, İzlanda ve 15 Avrupa Birliği(AB) ülkesi için telafi hipotezinin geçerliliğini test etmiştir. İncelenen 15 AB ülkesi; Avusturya, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Portekiz, İspanya, İsveç, İngiltere’dir. Pedroni Eşbütünleşme Testi ve Panel Dinamik En Küçük Kareler (Panel DOLS) analizine göre dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında negatif yönlü ilişki elde edilmiştir.

Liberati(2013), 1962-2009 dönemi verileri kullanılarak 156 ülke açısından dışa açıklık ile kamu büyüklüğünün ilişkili olup olmadığını araştırmıştır. Panel regresyon analizine göre telafi hipotezi desteklenmemektedir. Yazar’a göre

ekonomik açıklık mutlaka ülke büyüklüğüne bağlı değildir. Yani ülke büyüklüğü, dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasındaki ilişkinin yönünü belirlemede etkin değildir.

Molano vd.(2004), 1948-1998 dönemi verileri ele alınarak 23 OECD ülkesini incelemiştir. İncelenen OECD ülkeleri; Avustralya, Almanya, Belçika, Avusturya, Kanada, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Yunanistan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Japonya, Hollanda, Lüksemburg, Norveç, Yeni Zelanda, Portekiz, İspanya, İsviçre, İsveç, İngiltere, ABD. Sims ve Granger Nedensellik analizine göre dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında negatif yönlü ilişki bulunmuştur.

Benarroch ve Pandey(2012), 1972- 2000 dönemini verileri kullanılarak 119 ülkeyi incelemiş ve ülkeleri düşük gelirli ve yüksek gelirli olmak üzere 2 gruba ayırmıştır. Panel regresyon ve nedensellik analizine göre, düşük gelirli ülkelerde dışa açıklık arttıkça kamunun eğitim için yaptığı harcamaların arttığı görülmüştür. Dışa açıklıktan kamu harcamalarına doğru pozitif bir nedensellik bulunmuştur. Ancak yüksek gelirli ülkelerde Telafi Hipotezinin geçerli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

2.3.SANAYİSİZLEŞME HİPOTEZİNİ DESTEKLEYEN ÇALIŞMALAR

Sanayisizleşme Hipotezi ise, dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında nedensellik olmadığını savunmaktadır. Bu görüşü destekleyen bazı çalışmalar aşağıda yer almaktadır:

Iversen ve Cusack(2000), 1961-1993 dönemi verileriyle 15 ülke açısından Sanayisizleşme Hipotezinin geçerliliğini Hata Düzeltme modeli ile incelemiştir. İncelen 15 ülke; Avusturya, Avustralya, Kanada, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, İtalya, Almanya, Hollanda, Norveç, İsveç, İsviçre, ABD ve Japonya'dır. Hükümet transfer harcamaları ve sivil toplum tüketimi bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Kontrol değişken olarak modele, beklenmedik GSYİH dâhil edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, transfer harcamaları ile finansal açıklık arasında ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sanayisizleşme Hipotezini desteklemektedir.

Aidt ve Jensen(2009), 1860-1938 dönemi verileriyle ticari açıklık ile kamu harcaması ve vergi gelirleri arasındaki ilişkiyi Panel Regresyon analizini kullanarak incelemiştir. 10 Avrupa ülkesinin(Belçika, İsveç, Norveç, Danimarka, Hollanda, Almanya, Birleşik Krallık, Fransa, İtalya, İsviçre) verileri incelenmiştir. Elde edilen bulgular Sanayisizleşme Hipotezini desteklemektedir.

Farklı dönem ve yıllara ait Telafi Hipotezi, Etkinlik Hipotezi ve Sanayisizleşme Hipotezini test eden çalışmalara yönelik literatür özeti Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3: Literatür Özeti

Yazar	Ülke ve Dönem	Yöntem	Ampirik Bulgular
Cameron(1978)	18 OECD Ülkesi (1960-1975)	Panel Veri Analizi	OP (+)KKB
Rodrik(1996)	125 Ülke(1990- 1992 ve 1985-198)	Panel Veri Analizi	OP (+) KKB
Balle ve Vaidya(2002)	ABD(1987-1994)	EKK Yöntemi	OP (+) KKB
Abizadeh(2005)	ABD, Kanada, Kore, Mısır, Uruguay ve Singapur(1960- 2000)	2OLS	OP (-) KKB (Kanada, Singapur, Uruguay) OP (+) KKB (Mısır, Kore, ABD)
İslam(2004)	ABD, Kanada, İngiltere, Norveç,İsviçre,Avu stralya(1929-1997)	ARDL ve FMOLS	OP (+) KKB (ARDL-ABD, Kanada) (FMOLS-Kanada, İngiltere, Norveç, ABD)
Garen ve Trask(2005)	96 Ülke(1990)	Panel OLS	OP (+)KKB(Bütçesel ölçütler)
Alesina ve Wacziarg(1998)	154 Ülke(1980- 1984)	Yatay Kesit Regresyon Analizi	OP (+) KKB
Zeren ve Ergün(2013)	15 Ülke(1970- 2011)	EK Panel Nedensellik Testi	OP (+) KKB OP→KKB
Zortuk ve Beşer(2004)	24 Geçiş Ülkesi(1990-2011)	Panel Regresyon Analizi	OP (+)KKB

Sarı(2017)	Türkiye(1974-2015)	ARDL sınır testi	OP (+) KKB
Genç ve Telatar(2015)	Türkiye(1980-2013)	Engle-Granger Eşbütünleşme ve Hata Düzeltme Modeli	OP (+) KKB OP→KKB
Tuncer (2016)	Türkiye'de 26 Bölge(2004-2011)	Panel DOLS-Pedroni Kao Eşbütünleşme Testi	OP (+)KKB
Garret(2001)	103 Ülke(1985-1995)	Yatay Kesit Regresyon Analizi	OP (+) KKB
Gadea, Sabaté, Sáenz(2009)	İspanya(1960-2000 ve 19601993)	Johansen Eşbütünleşme Testi ve Hata Düzeltme Modeli	OP (+) KKB(1960-1993) OP↔KKB
Ram(2009)	154 Ülke(1960-2000)	Panel OLS	OP (+) KKB
Epifani ve Gancia(2009)	143 Ülke(1950-2000)	Panel Regresyon Analizi	OP (+) KKB KBB→OP
Aregbeyen ve İbrahim(2014)	Nijerya(1970-2012)	ARDL Eşbütünleşme ve Nedensellik Analizi	OP (+) KKB OP→KKB
Zakaria ve Shakoor(2011)	Pakistan(1947-2009)	Arellano ve Bond Genelleştirilmiş Momentler	OP (+) KKB
Shahbaz, Rahman ve AMİR(2016)	Pakistan(1997-2006)	FMOLS VE Ng-Perron Testi	OP (+) KKB
Sanz ve Velázquez(2003)	26 OECD Ülkesi(1970-1997)	EKK	OP (+) KKB
Adsera ve Boix(2002)	65 Ülke(1950-1990)	Panel Regresyon Analizi	OP (+) KKB
Lin.Li ve Sim(2014)	92 Küçük Gelişmekte Olan Ülke(1985-2010)	Panel OLS-2SLS	OP (+) KKB
Shelton(2007)	101 Ülke(1970-2000)	Panel Regresyon Analizi	OP (+) KKB (merkezi kamu harcaması ve eğitim,sağlık, savunma, kamu, maaşlar) OP (-) KKB(yerel kamu harcaması)
Kimakova(2009)	87 Gelişmekte Olan Ülke(1980-2003)	Arellano-Bond Dinamik Panel Veri Tahmini	OP(+) KKB
Jeanneney ve Hua(2004)	29 Çin Eyaleti(1996-1998)	Yatay Kesit Regresyon Analizi	OP (+) KKB

Kueh,Puah ve Wong(2008)	ASEAN-4(1974-2006)	ARDL Sınır Testi	OP (+) KKB
Olawole ve Adebaya(2017)	Nijerya(1986-2015)	ARDL Sınır Testi	OP (+) KKB
Parvizkhanlou, Nahidi ve Badri(2013)	ECO Üyesi 7 Ülke(2012)	Panel Regresyon Analizi	OP (+) KKB
Mourao(2007)	Portekiz(1947-2002)	Engle-Granger Eşbütünleşme Testi ve Regresyon Analizi	OP (+) KKB OP→KKB
Altay ve Aysu(2013)	Türkiye, İzlanda ve 15 AB Ülkesi(1974-2011)	Pedroni Eşbütünleşme Testi ve Panel DOLS	OP (-) KKB(-)
Liberati(2013)	156 Ülke(1962-2009)	Panel Regresyon Analizi	OP (-) KKB
Molano(2004)	23 OECD Ülkesi(1948-1998)	Sims ve Granger Nedensellik	OP (-) KKB
Benarroch ve Pandey(2012)	119 Ülke(1972-2000)	Panel Regresyon Analizi	OP (-) KKB
Cusack(1997)	16 Ülke(1955-1989)	Panel Veri Analizi	OP ≠ KKB
Iversen ve Cusack(2000)	15 Ülke(1961-1993)	Hata Düzeltme Modeli	OP ≠ KKB
Aidt ve Jensen(2009)	10 Avrupa Ülkesi(1860-1993)	Panel Regresyon Analizi	OP ≠ KKB
Aydoğuş ve Topçu(2013)	Türkiye(1974-2011)	Granger Nedensellik ve Engle-Granger Eşbütünleşme Testi	OP ≠ KKB KBB→OP

Not: Yukarıdaki tabloda OP ve KKB sırasıyla dış açıklık ve kamu kesimi büyüklüğünü ifade etmektedir.(+); değişkenler arasındaki pozitif ilişkiyi, (-) değişkenler arasındaki negatif ilişkiyi,(≠) değişkenler arasında ilişki anlamlı bir ilişki bulunmadığını ifade etmektedir. (→); ilişkinin yönünü, (↔); çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğunu ifade etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DIŞA AÇIKLIK İLE KAMU BÜYÜKLÜĞÜ İLİŞKİSİNE YÖNELİK UYGULAMA ‘TÜRKİYE ÖRNEĞİ’

3.1.EKONOMETRİK YÖNTEM VE VERİ SETİ

3.1.1.Verİ Setİ

Çalışmanın verileri 1983-2017 dönemi yıllık dışa açıklık (OP) ve kamu büyüklüğünden (KB) oluşmaktadır. Ekonometrik analizde kullanılan veriler Türkiye Cumhuriyeti Strateji ve Bütçe Başkanlığı resmi sitesinden temin edilmiştir. Kamu büyüklüğü değişkeni için faiz dışı kamu harcamalarının gayrisafi yurtiçi hâsıla (GSYİH) içindeki payı kullanılmıştır. Dışa açıklık değişkeni için ihracat ve ithalat değerleri doların, GSYİH içindeki payı kullanılmıştır. Değişkenin önündeki ‘L’ harfi değişkenin doğal logaritmasının alındığını ve ‘ Δ ’ birinci devresel farkının alındığını göstermektedir.

3.1.2.Yöntem

3.1.2.1. Genişletilmiş Dickey- Fuller Testi

Çalışma dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasındaki kısa ve uzun dönemli ilişkiyi incelemektedir. Öncelikle değişkenlerin birim kök taşıyıp taşımadıklarına

bakılmıştır. Birim kök sınaması Dickey ve Fuller tarafından geliştirilen Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) testiyle gerçekleştirilmiştir.

Dickey ve Fuller makalelerinde üç tip regresyon modeli kurmuş ve bunlar içinde üç tip test istatistiği üretmiştir. Kurulan modeller sabitin yer aldığı, hem trendin hem sabitin yer aldığı, ya da ikisinin de yer almadığı modeldir. Dickey ve Fuller (1979) testinin güvenilir bir test olması için artık terimlerinin otokorelasyonsuz ve sabit varyanslı olması gerekir (Granger ve Newbold, 1974, s.115-118).

ADF birim kök testinin durağanlık analizinde aşağıdaki sabitli-trendsiz, sabitli-trendsiz, sabitli-trendli denklemlerden yararlanılmaktadır.

$$\Delta X_t = \beta_1 X_{t-1} + \sum_{i=1}^k \lambda_i \Delta X_{t-1} + \varepsilon_t \quad (1)$$

$$\Delta X_t = \beta_0 + \beta_1 X_{t-1} + \sum_{i=1}^k \lambda_i \Delta X_{t-1} + \varepsilon_t \quad (2)$$

$$\Delta X_t = \beta_0 + \beta_1 X_{t-1} + \beta_2 \text{trend} + \sum_{i=1}^k \lambda_i \Delta X_{t-1} + \varepsilon_t \quad (3)$$

Yukarıdaki regresyon denklemlerinde ; X_t ele alınan seriyi, β ve λ parametleri; trend, doğrusal zaman trendini k denkleme ilave edilen bağımlı değişken gecikmelerini, ε_t ise hata terimini temsil etmektedir. Tahminlerde oluşabilecek bir ardışık bağıntı problemini önlemek amacı ile denkleme ilave edilen bağımlı değişken gecikmeleri Akaike Bilgi Kriteri vasıtasıyla belirlenmiştir. (Enders;1948, s.181-197).

(1) ve (2) numaralı regresyon denklemlerinde serinin durağan olup olmadığını belirlemek için β_1 parametresi kullanılmaktadır. Yukarıda oluşturulan denklemlerde, $\beta_1 = 0$ şeklinde ifade edilen sıfır hipotezinin reddedildiği düzeyde X_t serisi durağandır.

3.1.2.2. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi

Granger nedensellik testi, durağan serilerde zamana bağlı olarak iki değişken arasında gecikmeli bir ilişkinin varlığı söz konusu ise, iki değişken arasında nedenselliğin yönünü belirlemek için kullanılır. Granger(1969)'e göre; Y' nin öngörüsü, X' in geçmiş değerlerinin kullanıldığı durumda, X ' in geçmiş değerlerinin

kullanılmadığı duruma göre daha başarılı ise (diğer terimler değişmezken) X, Y ‘ nin Granger nedenidir. İlişkinin yönü $X \rightarrow Y$ şeklinde gösterilir.

X ve Y değişkenleri arasındaki nedensellik ilişkisi aşağıdaki denklemde tahmin edilmektedir.

$$X_t = \sum_{i=1}^n \alpha_i Y_{t-i} + \sum_{j=1}^n \delta_j X_{t-j} + \epsilon_{1t} \quad (4)$$

$$Y_t = \sum_{i=1}^m \alpha_i Y_{t-i} + \sum_{j=1}^m \delta_j X_{t-j} + \epsilon_{2t} \quad (5)$$

Denklemde u_{1t} ve u_{2t} bozucu terimlerinin ilişkisiz olduğu varsayılmaktadır. Denklem (1)'de bugünkü X'in, geçmiş Xdeğerleri ve Y değerleri ile ilişkili olduğunu, denklem (2) ise benzeri bir davranışı Y_t için öngörmektedir(Gujarati;1999, s.620).

Denklem (1)'de Y'nin tahmin edilen katsayısı sıfırdan farklı ise($\sum \alpha_i \neq 0$) ve denklem (2)'de X'in tahmin edilen katsayısı sıfırdan farklı değil ise ($\sum \delta_i = 0$) , Y'den X'e doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Ters durumda ise X'den Y'ye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Her iki denklemde X ve Y' nin tahmin edilen katsayıları sıfırdan farklı ve anlamlı ise karşılıklı nedensellik ilişkisi bulunmakta ve bu duruma geri besleme de denilmektedir. Ancak X ve Y'nin tahmin edilen katsayıları anlamlı değil ise bu iki değişken arasında nedensellik ilişkisi bulunmamaktadır(Granger;1969, s.428-431).

Granger nedensellik testinin uygulanabilmesi için değişkenlerin durağan ve eşbütünleşik olması gibi ön koşullar bulunurken, VAR modeline dayanan Toda-Yamamoto(1995) tarafından geliştirilen testinde serilerin birim kök taşıması ve eşbütünleşme ilişkisi gibi herhangi bir ön koşul aranmaksızın değişkenler arasında nedensellik ilişkisini sunmaktadır(Toda ve Yamamoto; 1995, s.226-227).

Toda-Yamamoto (1995) nedensellik testi VAR modeli dâhilinde gerçekleştirilmektedir. Buna göre optimal gecikme uzunluğu n belirlendikten sonra, ilave ele alınan serilerin en yüksek durağanlık seviyesi m belirlenerek (m+n) seviyesinde VAR modeli tahmin edilmektedir. Toda- Yamamoto nedensellik modeli dâhilinde tahmin edilen VAR modeli aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

$$Y_t = \beta_0 + \sum_{i=0}^{n+m} \alpha_{1i} Y_{t-i} + \sum_{i=1}^{n+m} \delta_{1i} X_{t-i} + \varepsilon_t \quad (6)$$

$$X_t = \beta_0 + \sum_{i=0}^{n+m} \alpha_{2i} X_{t-i} + \sum_{i=1}^{n+m} \delta_{2i} Y_{t-i} + \varepsilon_t \quad (7)$$

Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin yönünü belirlemek için Ho hipotezleri Wald testi yardımıyla sınanmaktadır. Ho hipotezinin reddedilmesi, değişkenler arasında nedensellik olduğunu anlamına gelmektedir.

3.1.2.3. Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif Modele Dayalı (ARDL) Sınır Testi

Durağan olmayan zaman serilerinde yapılan analiz sonuçları sahte regresyona neden olmaktadır. Pesaran vd.(2001) tarafından geliştirilen ARDL sınır testi ise seviyesinde veya birinci devresel farkında durağan olmayan zaman serilerinde eşbütünleşme ilişkisinin araştırılmasına olanak sağlamaktadır.

ARDL sınır testinin, Engle Granger ve Johansen gibi eşbütünleşme testlerine göre bazı önemli avantajları bulunmaktadır:

1. Birim kök uygulaması gerekmemektedir.

2. Değişkenlerin aynı dereceden durağan olmasına gerek yoktur. Bütünleşme düzeyleri farklı olan I(0) ve I(1) değişkenleri bir arada kullanılıp eşbütünleşme testi yapılabilen ve anlamlı sonuçlar vermektedir.

3. Küçük örnekleme sahip çalışmalara uygulanabilmekte ve daha tutarlı sonuçlar elde edilmektedir (Erdoğan ve Bozkurt; 2008, s.28-30).

ARDL ve hata düzeltme modeli uygulanmadan önce X, Y ve Z değişkenleri arasında eş-bütünleşme olup olmadığı aşağıdaki denklem ile tahmin edilmektedir.

$F_y (Y/ X,)$ ise;

$$\Delta Y_t = \beta_0 + \beta_1 Y_{t-1} + \beta_2 X_{t-1} + \sum_{i=0}^{n-1} \alpha_i \Delta Y_{t-i} + \sum_{i=1}^{m-1} \delta_i \Delta X_{t-i} + \varepsilon_t \quad (8)$$

$F_x (X/Y)$ ise;

$$\Delta X_t = \beta_0 + \beta_1 X_{t-1} + \beta_2 Y_{t-1} + \sum_{i=0}^{n-1} \alpha_i \Delta X_{t-i} + \sum_{i=1}^{m-1} \delta_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t \quad (9)$$

Denkleimde $\beta_0, \beta_1, \beta_2, \alpha_i$ ve δ_i sabit katsayıları ve ε_t ise hata terimini temsil etmektedir. Boş hipotezin ($H_0 = \beta_1 = \beta_2 = 0$) F testi ile sınanması değişkenler arasındaki eş bütünleşme ilişkisinin olup olmadığını sunmaktadır. Pesaran vd(2001) tarafından belirlenen F istatistiğinin alt ve üst sınırına bakılarak eş-bütünleşme olup olmadığına karar verilmektedir. Eğer F istatistiği belirlenen sınırın altında ise eş bütünleşme bulunmamakta, ancak F istatistiği belirlenen sınırı aşıyor ise seriler arasında uzun dönemli ilişki bulunmaktadır.

Seriler arasında uzun dönemli ilişki bulunması durumunda sırasıyla ARDL modelinden elde edilen uzun dönem denklemi(5) ve hata düzeltme modeli(6) aşağıdaki şekildedir.

$$Y_t = \beta_0 + \sum_{i=1}^m \delta_i + \sum_{i=0}^n \alpha_i Y_{t-i} + \sum_{i=1}^m \delta_i X_{t-i} + \varepsilon_t \quad (10)$$

$$Y_t = \alpha + YX_t + ec_t$$

$$\alpha = \frac{\beta_0}{1 - \sum_{i=1}^n \alpha_i}, Y = \frac{\sum_{i=0}^m \delta_i}{1 - \sum_{i=1}^n \alpha_i}$$

$$\Delta Y_t = \beta_0 + \beta_1 ec_{t-1} + \sum_{i=0}^{n-1} \alpha_i \Delta Y_{t-i} + \sum_{i=1}^{m-1} \delta_i \Delta X_{t-i} + \varepsilon_t \quad (11)$$

3.2. BULGULAR

3.2.1. Genişletilmiş Dickey- Fuller Testi Sonuçları

Çalışmada birim kök sınaması, Dickey ve Fuller(1979) tarafından geliştirilen Genişletilmiş Dickey-Fuller(ADF) birim kök test istatistiği ile yapılmıştır. ADF sınaması için değişkenler seviyelerinde sabitli ve trendli+sabitli olarak tahmin edilmiştir. Tahmin edilen ADF sonuçları Tablo 4'de gösterilmiştir. Tablodan, kamu büyüklüğü(LKB) değişkeninin 0.10 anlamlılık düzeyine göre seviyesinde sabitli de durağan olmadığı ancak seviyesinde sabitli + trendli ADF sonucuna göre durağan olduğu sonucuna varılmaktadır. Yine Tablodan dışa açıklık(LOP) 0.10 anlamlılık düzeyine göre seviyesinde sabitli ve sabitli + trendli ADF testi sonucuna birim kök

taşınamaktadır. LOP değişkeninin birinci farkında ise sabitli ve sabitli + trendli ADF sonucuna göre durağan olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 4: Genişletilmiş Dickey-Fuller Testi Sonuçları

Değişkenler	Sabitli ADF	Sabitli ve Trendli ADF
LKB	-1.269 [5] (-2.622)	-3.850 [0] (-3.207)
LOP	-0.912 [0] (-2.614)	-2.082 [0] (-3.207)
Δ LKB	-6.812 [0] (-2.615)	-4.284 [4] (-3.221)
Δ LOP	-5.493 [0] (-2.615)	-3.365 [7] (-3.233)

Not: Tabloda verilen parantez iç değerler 0.10 anlamlılık seviyesinde, Mackinnon (1996) tablo kritik değerlerini göstermektedir. Köşeli parantez içi değerler ise Akaike Bilgi Kriteri vasıtasıyla (maksimum 8 gecikmeyle) tespit edilen gecikme sayılarıdır.

3.2.1. Toda-Yamamoto Nedensellik Analizi Sonuçları

Dickey Fuller ADF testine göre değişkenler farklı seviyelerde durağandır. Bu nedenle değişkenler arasında nedensellik ilişkisi Toda- Yamamoto testi vasıtasıyla yapılmıştır.

Toda-Yamamoto nedensellik testi için öncelikle VAR modeli kullanılarak en uygun gecikme uzunlukları belirlenmektedir. Aşağıdaki Tablo 5'e göre SC ve HQ için 1 gecikmenin en uygun gecikme olduğu, FPE, AIC için ise 2 gecikmenin uygun olduğu görülmektedir. Bir gecikmeye ilave olarak tahmin edilen nedensellik testi sonuçları Tablo 6'da sunulmuştur.*¹

¹ 1 ve 2 gecikmeye göre sonuçlar değişmemektedir.

Tablo 5: En Uygun Gecikme Uzunluğunun Tespiti

Gecikme	FPE	AIC	SC	HQ
0	0.001	-0.755	-0.662	-0.726
1	6.7e-5	-4.035	-3.755	-3.945
2	6.6e-5	-4.042	-3.575	-3.892
3	7.33e-5	-3.863	-3.209	-3.654
4	8.43e-5	-3.743	-2.903	-3.474
5	9.79e-5	-3.627	-2.599	-3.298

Not: Tabloda, FPE: Son Tahmin Hatası, AIC: Akaike Bilgi Kriteri, SC: Schwarz Bilgi Kriteri, HQ: Hannan-Quinn Bilgi Kriteri

Tablo 6’da ‘Dışa açıklık kamu büyüklüğünün nedeni değildir.’ hipotezi için bulunan ki-kare istatistiği ve anlamlılık düzeyi 0.629 olması sebebi ile reddedilememiştir. Diğer hipotezimiz olan ‘Kamu büyüklüğü dışa açıklığın nedeni değildir.’, ki-kare değerinin ve anlamlılık düzeyinin 0.015 olması sonucu reddedilmiştir. Tablo 6’dan elde edilen sonuçlara göre %10 istatistiksel önem düzeyine göre kamu büyüklüğünden dışa açıklığa doğru tek yönlü nedensellik tespit edilmiştir.

Tablo 6: Toda-Yamamoto Nedensellik Testi

Boş Hipotez(H_0)	n+m	X^2 Testi	Anlamlılık	Karar
LOP LKKB’nin Granger Nedeni Değildir.	1+1	0.232	0.629	Kabul
LKKB LOP’nin Granger Nedeni Değildir.	1+1	5.892	0.015	Red

Not: Tabloda yer alan n en uygun gecikme uzunluğunu, m ise değişkenlerdeki en yüksek bütünlüşme derecesini, X^2 ise açıklayıcı değişkenin sıfır olduğunu gösteren boş hipotez için elde edilen istatistiği göstermektedir.

3.2.3.Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif(ARDL) Modele Dayalı Sınır Testi Sonuçları

Toda-Yamamoto testinde nedensellik ilişkisi KBB'den OP 'ye doğru olması nedeni ile iki değişken arasındaki ko-entegrasyon ilişkisinin tahmininde (ARDL yönteminde) bağımlı değişken olarak dışa açıklık alınmıştır. ARDL yöntemine göre en uygun gecikme Akaike Bilgi kriteri vasıtasıyla belirlenmiştir.

ARDL modeline uygun gecikme ve bu modelden elde edilen sınır testi sonuçları farklı sabit ve trend versiyonlarına göre aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre, F istatistiği değerleri tablo üst sınırı değerinden yüksek olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla 0.10 sütun versiyonlarına göre kamu büyüklüğü ile dışa açıklık arasında ko-entegre ilişkisinin varlığı tespit edilmiştir.

Tablo 7: Sınır Testi Sonuçları

Trend Versiyonlar	Model	F İstatistiği	Alt Sınır	Üst Sınır
-	ARDL(2,1)	7.024	2.44	3.28
Kısıtlı Sabitli	ARDL(2,1)	4.516	3.02	3.51
Kısıtsız Sabitli	ARDL(2,1)	5.108	4.04	4.78
Kısıtlı Trendli	ARDL(2,4)	6.891	4.05	4.49

*En uygun gecikme uzunluğu olarak 5 gecikme alınmıştır.

*Alt ve üst sınırlar Paseron(2001)'den alınmıştır.

Değişkenler arasında ko-entegre ilişkisi tespit edilen ARDL(2,1) kısıtlı sabitli modelden elde edilen hata düzeltme modeli ve uzun dönem denklemi Tablo 8'de sunulmuştur*.² Tabloya göre hata düzeltme modeli katsayısı negatif, anlamlı ve istenilen sınırlar içerisinde yer almaktadır. Uzun dönem denklemi incelendiğinde ise

² Diğer versiyonlara ait sonuçlar ekte verilmektedir. Sonuçlar arasında önemli bir farklılık mevcut değildir.

kamu büyüklüğü ile dışa açıklık arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Uzun dönem denkleminde ise kamu büyüklüğünde meydana gelen % 1'lik artış dışa açıklıkta %1.280'lik artışa neden olduğu görülmüştür.

Tablo 8: ARDL(2,1- Kısıtlı Sabitli) Modeline ait Hata Düzeltme Modeli ve Uzun Dönem Denklemi

Hata Düzeltme Modeli(Bağımlı değişken: LOP)			
Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	Anlamlılık
$\Delta LOP(-1)$	0.213	0.155	0.179
$\Delta LKKB$	-0.022	0.148	0.880
$HDK^*(-1)$	-0.319	0.083	0.000
Uzun Dönem Denklemi(Bağımlı Değişken: LOP)			
Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	Anlamlılık
$LKKB$	1.280	0.184	0.000
C	-0.020	0.253	0.967

Not: HDK, Hata Düzeltme Katsayısını ifade etmektedir.

Tablo 9'da ARDL(2,1) kısıtlı sabitli modeline ait normallik sınaması ve 1.derece ardışık bağıntı problemi araştırılmıştır. Tablodan da görüldüğü üzere ARDL(2,1) modelinde kalıntıların (hata terimlerinin) normal dağılıma sahip olduğu ve 1.derece ardışık bağıntı probleminin olmadığı görülmektedir.

Tablo 9: ARDL(2,1) Normallik ve Ardışık Bağıntı Testi

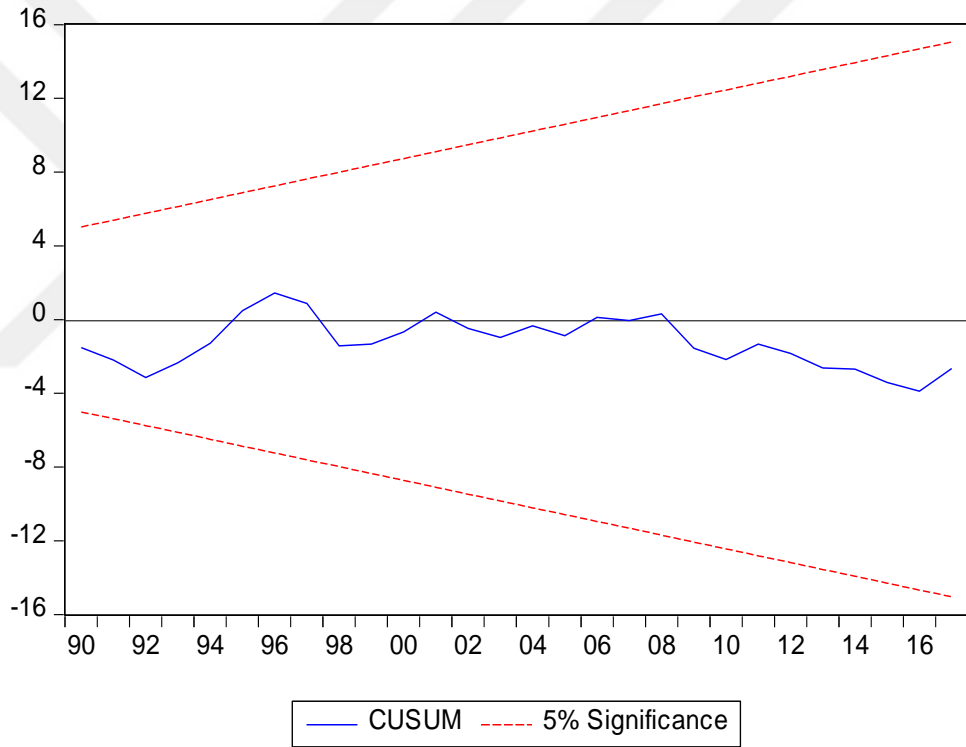
Jarque- Bera	2.654(0.265)
$LM(1) - X^2(Ki-kare)$	1.152(0.283)

Not: Tabloda yer alan parantez içi değerler anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Şekil 2 ve 3’de ise ARDL(2,1) modelinin katsayılarının istikrarlı olup olmadığını sırasıyla Cusum ve Cusum² testleri vasıtasıyla araştırılmıştır. Şekillerden görüldüğü üzere Cusum ve Cusum²ler %5 birim aralıkları içinde kalmaktadır. Diğer bir ifade ile model katsayıları istikrarlıdır.

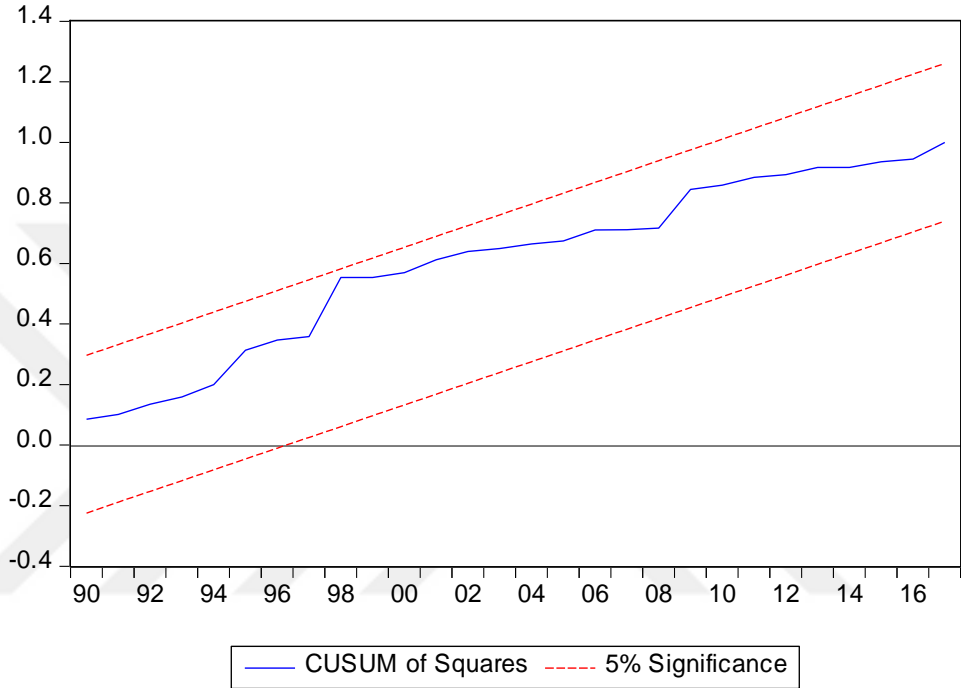
Şekil 2’de yer alan Cusum Testi sonucuna göre eğri %5 anlamlılık düzeyine göre sınırlarının içinde yer almakta ve incelenen yıllar arasında yapısal kırılma bulunmamaktadır. Tahmin edilen katsayılar anlamlı ve tutarlıdır.

Şekil 2: Cusum Testi Sonucu

Şekil 3’de Cusum Square Testi sonuçları yer almaktadır. Cusum Square Testi, Cusum Testinin yakalayamadığı yapısal kırılmaları tespit etmektedir. Buna göre eğri %5 anlamlılık düzeyi sınırları içinde kalmakta ve herhangi bir yapısal kırılma görülmemektedir.

Şekil 3: Cusum Square Testi

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İkinci Dünya Savaşı sonrası dış ticaretin gelişme göstermesinin birtakım riskleri bulunmaktadır. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin farklı olması ve ihtiyaçlarının farklılık göstermesi sonucu uluslararası ticaretin gelişme göstermesine neden olmuştur.

1980'li yıllarda önemi artmaya başlayan Liberal politikalar kamunun ekonomideki yerinin azaltılması görüşünü savunmaktadır. Hükümetler uluslararası ticaret ile oluşan ulusal sermayeyi kendi ülkelerinde tutmaya yönelik politikalar uygulamaktadır. Küreselleşme ile artan ticaret sonucu oluşan ülke içi sorunlara çözüm bulma yönünde politikalar uygulamaktadır. Dışa açılma ile kamunun ekonomideki yeri azalma göstermemiştir.

Literatürde dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik Telafi Hipotezi, Etkinlik Hipotezi ve Sanayisizleşme Hipotezi olmak üzere üç hipotez yer almaktadır. Bunlardan ilki Rodrik ve Cameron tarafından geliştirilen Telafi Hipotezidir. Sanayileşmenin gelişmesi ile birlikte yaşanan küreselleşme süreci ülkelerin kalkınmalarına ve uluslararası ticaretin gelişmesine katkı sağlamıştır. Uluslararası ticaretin gelişmesi gelişmekte olan ülkelerin refah kaybı yaşamasına neden olabilmektedir. Kamu kesimi oluşan bu refah kayıplarını önlemek için kamu harcamalarını artırmaktadır. Artan dış ticaret hacmi ile ortaya çıkan riskler siyasi iktidar tarafından üstlenilmektedir. Bu hipoteze göre dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır.

İkinci hipotezimiz olan liberal görüşün hâkim olduğu dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında negatif yönlü ilişki olduğunu savunan Etkinlik Hipotezine göre, hükümetin eğitim, sağlık, güvenlik gibi temel kamu mallarını dışında ekonomiye müdahale etmemesini ve kamunun ekonomideki payının azaltılmasını savunmaktadır. Kamu müdahalesi uluslararası piyasalardaki rekabet gücünü azaltma ve yatırım kararlarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Etkinlik ve Telafi Hipotezinin geçerli olmadığını öne süren Clark, iki değişken arasında nedensellik olmadığını öne süren Sanayisizleşme Hipotezini

savunmaktadır. Sanayisizleşme hipotezine göre uluslararası uzmanlaşma, teknolojik gelişmeler ve maliyetlerin düşük olması ülkelerin üretim düzeylerini etkilemektedir. Maliyeti yüksek olan ürünler, maliyet düzeyi düşük olan ülkeden ithal etmektedir. Böylece üretim başka ülkeye kaydırılmakta ve sanayisizleşme yaşanmaktadır. Bu hipoteze göre dışa açıklık ile kamu büyüklüğü arasında ilişki bulunmamaktadır.

Çalışmada Türkiye ekonomisi için 1983-2017 zaman serisi verileri kullanılarak üç teorik yaklaşım çerçevesinde incelenmektedir. Bu yaklaşımların geçerliliği ARDL Sınır Testi ve Toda-Yamamoto Nedensellik testi ile sınıanmaktadır. Değişkenlerin farklı seviyelerde durağan olması sonucu kısa dönemli nedensellik ilişkisi Toda-Yamamoto testi ile incelenmiştir. Nedensellik Testi sonucuna göre %10 anlamlılık düzeyinde kamu büyüklüğünden dışa açıklığa doğru tek yönlü nedensellik tespit edilmiştir. Nedenselliğin yönü açısından literatürde yer alan hipotezler ile tutarlılık göstermemektedir.

ARDL Sınır Testi yönteminde bağımlı değişken olarak dışa açıklık kullanılmıştır. Test sonuçları değişkenler arasında ko-entegre ilişkisinin olduğunu göstermektedir. Ko-entegre ilişkisinin varlığı tespit edildikten sonra ARDL(2,1) kısıtlı sabitli modelinden hata düzeltme modeli ve uzun dönem denklemi tespit edilmiştir. Uzun dönem denkleminde göre kamu büyüklüğünde meydana gelen % 1'lik artış dışa açıklıkta % 1.280'lik artışa neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. ARDL(2,1) kısıtlı-sabitli modeli çerçevesinde yapılan normallik ve 1. derece ardışık bağıntı problemi testine göre hata terimlerinin normal dağılıma sahip olduğu ve 1. dereceden ardışık bağıntı problemi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan Cusum ve Cusum² testleri ile değişkenler %5 birim aralıkları içinde kaldığı ve istikrarlı olduğu görülmüştür.

Çalışmada elde edilen bulgular alternatif üç yaklaşımın Türkiye ekonomisi için geçerli olmadığı yönünde çıkmıştır. Sonuçlar Türkiye ekonomisi açısından devletin uyguladığı politikalar dışa açıklığı arttırmak amacıyla kullanıldığını göstermektedir.

KAYNAKÇA

ABIZADEH, Sohrab, “An Analysis of Government Expenditure and Trade Liberalization”, **Applied Economics**, Vol 37, No 16, September 2005, s.1881-1884.

ADSERA, Alicia - BOIX, Carles, “Trade, Democracy and Size of the Public Sector: The Political Underpinnings of Openness”, **International Organization**, Vol 56, No 2, Spring 2002, s.229-262.

AIDT, S.Toke - JENSEN, Peter S. , “Tax Structure, Size of Government and the Extension of the Voting Franchise in Western Europe,1860-1938”, **In Tax Public Finance**, Vol 16, Yıl 2009, s.362-394.

AKALIN, Güneri, **KİT Ekonomisi, KİT’ler, Reformları, Alternatifleri ve Özelleştirmeleri**, Esbank Yayınları, (2. Baskı), Ankara 1990

AKCAGÜNDÜZ, Emre, “Kamu Tercih Teorisi ve Türkiye Üzerine Olan Etkisi Üzerine Bir İnceleme”, **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, Yıl 2010- ISSN:1309-8020(Online).

AKİPEK, İlhan, Devletler Hukuku, **Başnur Matbaası**, (3. Baskı), Ankara 1966.

AKSOY, Şerafettin, **Kamu Maliyesi**, Filiz Kitabevi, (2. Baskı), İstanbul. 1994.

AKTAN, Coşkun, Politik İktisat, **Anadolu Matbaacılık**, 2.El Kitap, İzmir 2000.

ALAGÖZ, Mehmet Ceylan-CEYLAN, Onur , “Dünya Ticaretinde Tarife Dışı Engeller: 2008 Krizi Sonrası Yaşanan Gelişmeler”, **Selçuk Üniversitesi İktisadi ve Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Ekim, Yıl 15, Sayı 30, Konya Ekim 2015, s.60-85.

ALESINA, Alberto - WACZIARG, Romain, “Openness Country Size and Government”, **Journal of Public Economics**, Vol 69, Yıl 1998, s.305-321.

ALTAY, Asuman - AYSU, Ahmet, “Etkinlik ve Telafi Edici Etki Hipotezi: Seçilmiş Ülkeler Üzerine Ampirik Bir İnceleme”, **TİSK Akademi**, Cilt 8, No 15, Yıl 2013, s.130-154.

ALVEY, James E. , “Adam Smith’s Higher Vision Of Capitalism” , **Journal Economic Issues**, Volume 32, No 2, 1998 (Published Online: 05 January 2016), s. 441-448.

ARAGBEYEN, Omo - İBRAHİM, Taofik Mohammed, “Trade Openness-Government Size Nexus: Compensation Hypothesis Considered for Nigeria”, **Journal of Review on Global Economics**, Vol 3, Yıl 2014, s.364-372.

ARİÇ, Halil, “ Yeni Bir Dış Ticaret Teorisi Olarak Porter’ın Rekabetçi Üstünlükler Teorisinin Yapısı”, **Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 4, Sayı 5, 2013, s.81-97.

ATİK, Hayriye - TÜRKER, Oğuzhan, **Modern Dış Ticaret Kuramları**, Nobel Yayın Dağıtım, (1. Baskı), Ankara 2011.

ATİK, Hayriye- TÜRKER, Oğuzhan, **Modern Dış Ticaret Kuramları**, Nobel Akademik Yayıncılık, (1. Baskı), İstanbul 2011.

AYDOĞUŞ, İsmail - TOPÇU, Mert, “An Investigation of Co-Integration and Causality between Trade Openness and Government Size in Turkey”, **International Journal of Economics and Financial Issues**, Vol 3, No 2, Yıl 2013, s.319-323.

AYTAÇ, Gökmen, “Tarife ve Tarife Dışı Engeller: Uluslararası Ticaret Uygulamaları, Ayırt Edici Özellikler ve Türkiye”, **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, Cilt 5, No 1, s. 16-27.

BALLE, Frank - VAIDYA, Ashish, “A Regional Analysis of Openness and Government Size”, **Applied Economics Letters**, Vol 9, No 5, Yıl 2002, s.289-292.

BAŞOL, Koray – BAŞOL, Güler, “ Bütçe Uygulamalarında Yapılan Değişiklikler ve Bütçe Politikalarına Etkileri” , **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, Cilt 4, No 3, 1992, s.55-82.

BAYRAKTUTAN, Yusuf, “Bilgi ve Uluslararası Ticaret Teorileri”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt4, Sayı 2, Yıl 2003, s.175-186.

BENARROCH, Michael - PANDEY, Manish, “ The relationship between trade openness and government size: Does disaggregating government expenditure matter?”, **Journal of Macroeconomic** 34, Yıl 2012, s.239-252.

BERG, Andrew - KRUEGER, Anne, “Trade, Growth and Poverty: A Selective Survey”, **IMF Working Paper**, No: WP/03/30 February 2003,s.1-51.

BIEHL, Dieter, “Wagner’s Law : An Introduction To And A Translation Of Lost Version Of Adolph Wagner’s Text Of 1911”, **Journal Of Economy European Economy**, Vol 3, No 1, s.5-15, March 2004.

BİLGİLİ, Yüksel, **Karşılaştırmalı İktisat Okulları**, İkinci Sayfa Yayınevi, (7.Baskı), İstanbul 2015.

BORGHI, Elisa, “Trade Openness And Public Expenditure On Labor Market Policies”, **University Of Milano**, September 1, 2008.

BUCHANON, James, "Public Finance and Public Choice", **National Tax Journal**, Volume XXVIII, No:4, Yıl 1987.

BUCHANON, James, "Tax Reform As Political Choice", **Economic Perspectives**, Volume 1, Number 1, Yıl 1978.

CAMERAON, David R., "The Expansion Of The Public Economy, A Comperative Analysis", **American Political Science Review**, Vol 72, No 4, December 1978, s.1243-1261.

CUSACK, R.Thomas, "Partisan Politics and Public Finance: Changes in Public Spending in the Industrialized Democracies, 1995-1989", ,Vol.91, No 314, **Published by Springer**, 1997, s. 375-394.

ÇELİK, Birhan - EKİCİ, Makbule, **Optimus Maliye Konu Anlatımlı**, Pegem Akademi Yayınevi, (1. Baskı), Ankara 2015.

ÇELİK, Birhan, "**Optimus Maliye Konu Anlatımlı**", Özyurt Matbaacılık, (3.Baskı), Ankara 2017.

ÇOBAN, Orhan, İktisada Giriş, **Selçuk Üniversitesi Basımevi**, (1. Baskı), Eylül, Konya 2009.

DICKEY, A. David- FULLER A. Wayne, "Distribution of the Estimators for Autoregressive Time Series With a Unit Root" , **Journal Of American Statistical Association**, Vol 74, No 336, June 1979, s.427-431.

EDWARDS, Sebastian , "Openness, Productivity and Growth: What Do We Really Know?", **NBER Working Paper**, March 1997, No: 5978, s.1-20.

ENDERS, Walter, **Applied Econometric Time Series**, Wiley Series In Probability and Statistics, (2. Edition), America 2003.

EPIFANI, Paolo - GANCIA, Gino, “Opennes, Government Size and Terms of Trade”, **Review of Economic Studies**, 76(2), Yıl 2009, s.629-668.

ERDOĞAN, Seyfettin – BOZKURT, Hilal, “ Türkiye’de Yaşam Beklentisi-Ekonomik Büyüme İlişkisi: ARDL Modeli ile Bir Analiz” **Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi**, Yıl 2008, Cilt 3, Sayı 2, s.28-38.

GADEA, M. Dolores – SABATE, Marcela ve SAENZ, Estela, “The Relationship Between Trade Openness And Public Expenditure: The Spanish Case 1960-2000”, **Documento de Trabajo 2009-06 Facultad De Ciencias Economicas Y Empresariasles Universidad de Zaragoza**, Yıl 2009, s.1-49.

GAREN, John - TRASK, Kathleen, “ Do More Open Economies Have Bigger Governments? Another Look”, **Journal of Development Economics**, 77, Yıl 2005, s.533-551.

GARRET, Geoffrey, “Globalization and Government Spending Around The World”, **Studies in Comperative International Deveelopment**, Vol 35, No 4,Winter 2001, s.3-29.

GENÇ, Murat Can - TELATAR, Osman Murat, “Telafi Hipotezi Türkiye İçin Geçerli Mi?”, **Uluslararası Avrupa Ekonomikleri Konferansı, Uluslararası Ticaret II**, Yıl 2015, s.437-44.

GÖKMEN, Aytaç, “Tarife ve Tarife Dışı Engeller: Uluslararası Ticaret Uygulamaları, Ayırt Edici Özellikler ve Türkiye”, **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, Cilt 5 No 1, 2013, s. 16-28.

GRANGER- Clive W.J.- NEWBOLD, Paul, 2 Spurious Regressions In Econometrics” , **Journal Of Econometrics**, Vol 2, 1974, s.111-120.

GRANGER, Clive W.J., “Investigation Casaul Relations by Econometric Models and Cross Spectual Methods”, **Econometrica**, Vol 37, No 3, August 1969, s.424-438.

GUJARATI, Damodar N. , **Temel Ekonometri**, Çeviren: ŞENESEN Ümit- Gülay), Literatür Yayınları:33, (1.Basım), 1999 İstanbul.

GÜMÜŞ, Tarık Ali, “**Sosyal Devlet Anlayışının Gelişimi ve Dönüşümü**”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Konya 2010.

GÜRSOY, Eray, “Kamu Kesimi Büyüklüğünün Makroekonomik Etkileri”, **MAB 495-Kamu Ekonomisi**, Ankara 2016.

HEPAKSAZ, Engin, “Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat Teorisi Perspektifinden Anayasal Mali Reform”, **Finansal ve Ekonomik Yorumlar**, Cilt 44, Sayı 514, Yıl 2007, s.89-109.

ISLAM, Muhammad Q., “ The Long Run Relationship Betewwn Openess And Government Size: Evidence From Bounds Test”, **Applied Economies**, Vol 36, No 9, Yıl 2004, s.995-1000.

IVERSEN, Torben - CUSACK, Thomas, “The Cause of Welfare State Expansion Deindustrialization or Globalization?”, **World Politics** 52, April 2000, s.313-349.

JEANNENEY, Sylviane Guillaumont- HUA, Ping “Economic Openness and Public Expenditure in China: A Regional Analysis”, **Review of International Economics**, Vol 12, No 3, August 2009, s.525-542.

KANCA, Osman Cenk- BAYRAK, “Türkiye’de Kamu Harcamalarının Gelişimi (Dönemsel Bir Analiz 1980-2011)” , **Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 3, No 2, Aralık 2015, s.9-24.

KAYA, Gökçe, “Türkiye’de Devletin Optimal Büyüklüğünün Saptanması”, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Finans ve Bankacılık Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul 2010.

KAZGAN, Gülten, **İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi**, Remzi Kitabevi, (17. Baskı), İstanbul 2012.

KIZILBOĞA, Rüveyda, “Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat Teorilerinin Değerlendirilmesi”, **Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 2, Nevşehir 2012, s.91-109.

KIMAKOVA, Alena, “Government Size and Openness Revisited: The Case of Financial Globalization”, **KYKLOS**, Vol 62, No 3, August 2009, s.394–406.

KİRMANOĞLU, Hülya, Kamu Ekonomisi Analizi, **Beta Basım Yayın Dağıtım**, (1.Baskı) İstanbul 2015.

KUEH, Jerome-Hui - PUAH, Ching Hong ve WONG, Chiew Meu , “Bounds Estimation for Trade Openness and Government Expenditure Nexus of Asean-4 Countries”,**MPRA Paper No:12351**, November 2008. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/12351/>

KURT, Serdar - BERBER, Metin, ”Türkiye’de Dışa Açıklık ve Ekonomik Büyüme” , **İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 22, Sayı 2, Temmuz 2008, s.58-71.

LEAMER, Edward, “Measures Of Openness”, **UCLA Working Paper**, No: 447, Yıl 1987, s.145-204.

LEVENT, Selma-AZGİT, İsmail, **Türkiye Ekonomisi, Uluslararası İktisat, Büyüme ve Kalkınma, İktisadi Doktrinler Tarihi**, Pegem Yayınevi, (3.Baskı) Eylül, Ankara 2015.

LIBERATI, Paolo, “ Government Size and Trade Openness: Some Additional Insights”, **Research in World Economy**, Vol.4, No 2. ,June 2013,s.12-17.

LIN, Faqin- LI, Bing ve SIM, Nicholas C.,’ Trade Openness and Government Size of Small Developing Countries: An Instrumental Approach’, **Economics of Transition**, Vol 22, No 4, Yıl 2014, s.783-808.

MAORAO, Paulo, “Has Trade Openness Increased All Portuguese Public Expenditures? A Detailed Time Series Study”, **Financial Theory and Practise**, 31(3), Yıl 2007, s.225-247.

MOLANA, Hassan - CATIA, Montagna ve MARA, Violato, “On The Casual Relationship between Trade-Openness and Government Size: Evidence from 23 OECD Countries”, **Discussion Paper** 164, February 2004, s.1-18.

MONTRESOR, Sandro - MARZETTI, Vittucci Giuseppe, “ Outsourcing and Structural Change: Shifting Firm and Sectoral Boundaries”, **University of Bologna**, 2007. (file:///C:/Users/asus/Downloads/SSRN-id1030513.pdf)

MUSGRAVE, Richard, “When Is The Public Sector Too Large? Why Government Grow :Measuring Public Sector Size”, **Sage Publications**, 1983, pp. 50 – 58.

NADAROĞLU, Halil, Kamu Maliyesi Teorisi, **Beta Yayıncılık**, (11. Baskı), İstanbul 2000.

OECD Data <https://data.oecd.org/> OECD Ülkelerine ait GSYİH, İthalat, İhracat, Kamu Harcamaları verileri)

OLAWOLE, Kalowole - ADEBAYO, Temidayo, “Openness and Government Size: The Compesitation and Efficiency Hypotheses Considered for Nigeria”, **MPRA Paper No: 82022**, October 2017, s. 1-16.(<https://mpra.ub.uni-muenchen.de/82022/>)

ÖNDER, İzzet, **Türkiye’de Kamu Maliyesi, Finansal Yapı ve Politikalar**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, (1.Baskı), İstanbul 1993.

ÖZMEN, İbrahim, “ **Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği(1980-2008)**”,Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2010.

PARVIZKHANLOU, Karam-NAHIDIDI, Mohammadreza ve BADRİ, Arash, “An Impact of Trade and Financial-Openness on Government Size: A Case Study for ECO”, **International Journal of Advanced Studies in Humanities and Social Science**, Vol 1, Issue 8, Yıl 2013, s.1013-1017.

PESARAN, Hashem M.- SHIN, Yongcheal ve SMITH, Richard J., “ Bounds Testing Approaches To The Analysis Of Level Relationships”, **Journal Of Applied Econometrics**, Vol 16, February 2001, s.289-326.

PORTO, Alberto-PORTO, Natolia and GARBERO, Noelia , “ The Impact of Globazation on Subnational Expenditures Efficiency and Compensaiton Effects”, **Journal of Finance and Economics**, Volume 4, No 2, Yıl 2016, s.1-22.

RAM, Rati, “Openness Country Size and Government Size: Additional Evidence From A Large Cross-Country Panel”, **Journal of Public Economics**, Vol 93, Yıl 2009, s.213-218.

RODRIK, Dani ,**Akıllı Küreselleşme** (Çev. Burcu Aksu), Efil Yayınevi, (1. Basım) Ankara, Eylül 2011.

RODRIK, Dani, “Why Do More Open Economies Have Bigger Governments”, **NBER Working Paper 5537**, April 1996, s.1-47.

RODRIQUEZ, Francisco - RODRIK, D. , “Trade Policy and Economic Growth: A Skeptic’s Guide to the Cross-National Evidence”, **NBER Working Papers**, No:7081, April 1999, s.1-82.

ROSE, Andrew, “Do WTO Members Have A More Liberal Trade Policy?” , **National Bureau of Economic Research, NBER Working Paper**, No: 9347, Yıl 1997, s.209-235.

ROWTHORN, Robert – RAMASWAMY, Ramana, “Growth, Trade and Deindustrialization”, **IMF Working Paper**, April 1998, s.2-28.

SACHS, Jeffrey - WARNER, Adrew, “Economic Reform and the Process Of Global Integration”, **Brooking Papers On Economic Activity**, Sayı 1,1995, s. 1-118.

SACIK, Sinem Yapar , “Büyümenin Bir Kaynağı Olarak Ticari Dışa Açıklık”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Konya 2008, s. 526-548.

SAKAL, Mustafa-ŞAHİN, Elif Ayşe, “Anayasal İktisat”, Dokuz Eylül Üniversitesi **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1, Yıl 2009, s. 69-112.

SANZ, I. and VELAZQUEZ, F.J. (2003), ‘Does Globalization Increase Government Size? An Analysis of the Effects of Foreign Direct Investment on Total Government Expenditures and its Components’, European Economy Group -UCM and FUNCAS.

SARI, Erkam, “Kamu Büyüklüğü ve Dışa Açıklık Arasındaki İlişki: Ampirik Bir Analiz”, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2017.

SAVAŞAN, Fatih, **Piyasa Başarısızlığından Devletin Başarısızlığına Kamu Ekonomisi** , Dora Basım Yayın Dağıtım, (2.Baskı), Bursa 2015.

SHAHBAZ, M.- REHMAN, Hafeez ve AMIR, N., “The Impact of Trade and Financial Openness on Government Size: A Case Study of Pakistan”, **Journal of Quality and Technology Management**, Volume IV, Issue 1, June 2010, s.105-118.

SHELTON, Cameron A., “ The Size and Composition of Government Expenditure”, **Journal of Public Economics**, Vol 91, January 2007, s.2230-2260.

ŠKUFLIĆ, Lorena - DRUŽIĆ, Marko, “Deindustrialsation and Productivity in the EU”, **Economic Research**, Vol 29, No 1, December 2016, s.991-1002.

SOUBBOTINA, Tatyana - SHERAM, Katherina, “Beyond Economic Growth” , **The World Bank Washington**, First Printing, October 2000, s. 1-113.

TAYYAR, Ayşegül- ÇETİN, Birol, “Liberal İktisadi Düşüncede Devlet” , **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 14, No 1, 2013, s. 107-120.

TODA, Hiro Y.- YAMAMATO, Taku, “Statistical İnference in Vector Autogressions with Possibly Integrated Processes”, **Journal of Econometrics**, Vol 66, Yıl 1995, s.225-250.

TUNCER, Güner, “Telafi Hipotezinin Türkiye’de Geçerliliği; Bölgesel Panel Veri Analizi”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 48, Nisan 2016, s.144-154.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI
<http://www.sbb.gov.tr/temel-ekonomik-gostergeler/> (Faiz Dışı Kamu Harcamaları, İthalat, İhracat, GSYİH verileri)

UTKULU, Utku- AYDEMİR, İsmail, **Türkiye’de Dış Ticaret İşlemleri ve Uygulaması**, Gazi Kitabevi, (1. Baskı), Ankara 2008.

UZUN, Turgay, “Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat Kuramı Üzerine Bir Değerlendirme”, **Muğla Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, Sayı 23, Muğla 2009, s. 223-247,

WACZIARG, Romain , “ Measuring The Dinamic Gains From Trade”, **The World Bank Economic Review**, Vol 15, No 3, 2001, s. 393-429.

YILMAZ ŞAHİN, Burcu, “Dış Açıklığın Ölçüm Yöntemleri”, **The Journal Of Academic Social Science Studies**, Number 33, Spring 2015, ss.455-463

YÜKSEL, Cihan, Maliye Politikası, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Mersin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
http://www.cihanyuksel.org/mly413_ders_notu.pdf

YÜKSEL, Esra- SARIDOĞAN, Ercan, “Uluslararası Ticaret Teorileri ve Paul R. Krugman’ın Katkıları” , **Öneri Dergisi**, Cilt 9, Sayı 35, Ocak 2011, s.1999-206.

ZABUNOĞLU, Yahya Kazım, **Kamu Hukukuna Giriş**, Sevinç Matbaası, (1.Baskı) Ankara 1973.

ZAKARIA, Muhammad - SHAKOOR, Samren, “Relationship Between Government Size and Trade Openness: Evidence From Pakistan”, **Transition Studies Review**, Vol 18, September 2011, s.328-341.

ZEREN, Fatma - ERGÜN, Suzan, “Ticari Açıklık ve Kamu Büyüklüğü İlişkisi: Panel Nedensellik Testi”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 27(4), Yıl 2013, s.229-240.

ZORTUK, Mahmut - BEŞER, Berna, “Dışa Açıklık ve Demokratik Yapının Kamu Kesimi Büyüklüğü Üzerindeki Etkisi: Rodrik Hipotezine Geçiş Ekonomilerinden Kanıt”, **Ege Akademik Bakış**, Cilt 14, Sayı 3, Yıl 2014, s.345-359.

EK-1

ARDL (2,1-Kıstsız Sabitli) Modeline Ait Hata Düzeltme Modeli ve Uzun Dönem Denklemi

ARDL Cointegrating And Long Run Form

Original dep. variable: LOP

Selected Model: ARDL(2, 1)

Date: 05/10/19 Time: 14:32

Sample: 1983 2017

Included observations: 33

Cointegrating Form

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(LOP(-1))	0.164463	0.160533	1.024485	0.3144
D(LKB)	0.025250	0.160378	0.157441	0.8760
C	-0.033014	0.022537	-1.464857	0.1541
CointEq(-1)	-0.324756	0.096356	-3.370362	0.0022

$$\text{Cointeq} = \text{LOP} - (1.3229 * \text{LKB})$$

Long Run Coefficients

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
LKB	1.322881	0.180101	7.345199	0.0000

EK-2

ARDL(2,4-Kısıtlı Trendli) Modeline Ait Hata Düzeltme Modeli ve Uzun Dönem Denklemi

ARDL Cointegrating And Long Run Form

Original dep. variable: LOP

Selected Model: ARDL(2, 4)

Date: 05/10/19 Time: 14:39

Sample: 1983 2017

Included observations: 31

Cointegrating Form

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(LOP(-1))	0.254375	0.154113	1.650579	0.1130
D(LKB)	0.081320	0.150771	0.539362	0.5951
D(LKB(-1))	-0.720361	0.212692	-3.386877	0.0027
D(LKB(-2))	-0.600837	0.187682	-3.201357	0.0041
D(LKB(-3))	-0.373473	0.148765	-2.510481	0.0199
C	-0.818316	0.179683	-4.554220	0.0002
CointEq(-1)	-0.589292	0.124083	-4.749188	0.0001

$$\text{Cointeq} = \text{LOP} - (1.9224 * \text{LKB} - 0.0168 * @\text{TREND})$$

Long Run Coefficients

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
LKB	1.922429	0.430646	4.464064	0.0002
@TREND	-0.016821	0.011481	-1.465178	0.1570

ÖZGEÇMİŞ

Tülin AKÇAY, 05.12.1989 tarihinde Giresun’da doğdu. İlköğretimini 1995-2003 tarihleri arasında Bulancak Cumhuriyet İlköğretim Okulunda ve ortaöğretimini 2003-2007 yılları arasında Bulancak Yabancı Dil Ağırlıklı Lisesinde tamamladı. 2009 yılında Nevşehir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat bölümünü kazandı ve 2013 yılında buradaki öğrenimini tamamladı. 2015 yılında Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında Yüksek Lisansa hak kazandı. Orta düzeyde İngilizce bilmektedir.

